

HET CARIBISCH HOF VAN JUSTITIE
In zijn Oorspronkelijke Jurisdictie

CCJ-verzoekschrift nr. TTOJ2024/001

Tussen

Derek Anand Ramsamooj

Eiser

en

De Staat Suriname

Gedaagde

en

De Caribische Gemeenschap

Amicus Curiae

Caribisch Gemeenschapsrecht — Vrij verkeer — Recht op dienstverrichting — Minimumnorm voor mensenrechten — Recht op toegang tot rechtsbijstand — Beperking — Of het Gemeenschapsrecht minimumnormen inzake mensenrechten oplegt die gepaard gaan met de uitoefening van op het Verdrag gebaseerde rechten — Of het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld juridisch bindend is of dient als hulpmiddel bij de uitleg van het Herziene Verdrag van Chaguaramas — Of de werking van het beperkingsmechanisme verenigbaar is met de effectieve uitoefening van de rechten van eiser krachtens het Herziene Verdrag van Chaguaramas — Of artikel 226, lid 1, onder a), van het Herziene Verdrag van Chaguaramas het gebruik van het beperkingsmechanisme rechtvaardigt — Of bewijs dat is verkregen tijdens de periode van onrechtmatige detentie, mag worden gebruikt in binnenlandse strafprocedures — Immateriële schade — Wetboek van Strafvordering van Suriname, art. 40(2) — Herziene Verdrag van Chaguaramas, art. 7, 9, 36, 37, 45, 46, 217, 226, lid 1, onder a) — Handvest van het Maatschappelijk Middenveld voor de Caribische Gemeenschap.

SAMENVATTING

Eiser, de heer Derek Anand Ramsamooj, staatsburger van de Republiek Trinidad en Tobago, is politiek analist en politiek adviseur. Vanaf 2014 bezocht hij Suriname regelmatig om adviesdiensten te verlenen. Op de middag van 6 oktober 2020 bezocht een politieagent het hotel van eiser in Paramaribo, nam zijn paspoorten in beslag en droeg hem op zich de volgende ochtend bij het politiebureau te melden. De volgende dag werd de eiser in hechtenis genomen in verband

met een onderzoek naar vermeende fraude door de vorige Surinaamse regering, waarvoor hij had gewerkt. Hem werd gedurende twee opeenvolgende periodes van acht dagen de directe toegang tot een raadsman ontzegd, op grond van beperkingsbevelen uitgevaardigd krachtens artikel 40, lid 2, van het Wetboek van Strafvordering van Suriname ('SCCP' – *Engelse afkorting*). Gedurende die periode werd hij in het Nederlands ondervraagd met behulp van een tolk en ondertekende hij een verklaring in het Nederlands die in de rechtbank als zijn bekentenis werd gebruikt. De eiser werd in voorlopige hechtenis gehouden tot 22 december 2020, toen hij werd vrijgelaten vanwege de verslechtering van zijn gezondheid. Op 26 maart 2021 werden tegen hem formele aanklachten ingediend wegens deelname aan een criminele organisatie, fraude, vervalsing van facturen en witwassen, en die zaken zijn nog in behandeling bij de rechtbank in Suriname. Zijn paspoorten werden ingehouden tot september 2022, toen hij toestemming kreeg om Suriname te verlaten om medische behandeling te ondergaan.

Met bijzondere toestemming van het Caribisch Hof van Justitie heeft de eiser een procedure aangespannen tegen Suriname ("de gedaagde") in de Oorspronkelijke Jurisdictie van het Hof. Hij stelde dat hij willekeurig in Suriname was vastgehouden zonder toegang tot een rechtbank of een raadsman. Hij voerde aan dat dit neerkwam op een schending van zijn rechten op grond van het Herziene Verdrag van Chaguaramas ("RTC") op vrij verkeer en het verrichten van diensten. Hij stelde dat de rechten die aan onderdanen van de Gemeenschap krachtens het RTC worden toegekend, niet effectief zijn zonder de bescherming van de fundamentele mensenrechten, met name de rechten die zijn vastgelegd in het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld voor de Caribische Gemeenschap ("het Handvest"), en dat de beperkingsbepaling in het Wetboek van Strafvordering van Suriname, of de toepassing daarvan in de praktijk, onverenigbaar was met het RTC.

Gedaagde voerde aan dat eiser niet had aangetoond dat de vermeende schending van zijn recht op vrij verkeer en op het verrichten van diensten uitsluitend op discriminatie op grond van nationaliteit berustte, dat het Handvest niet bindend was en dat het Hof niet bevoegd was om kennis te nemen van vermeende schendingen van de mensenrechten. Gedaagde stelde tevens dat de aan eiser opgelegde beperkingen, waaronder de beperking van zijn toegang tot een raadsman, gerechtvaardigd waren op grond van artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC ter bescherming van de openbare zeden en ter handhaving van de openbare orde en veiligheid.

De Caribische Gemeenschap werd als *amicus curiae* aan de procedure toegevoegd en diende stellingen in naar aanleiding van specifieke vragen van het Hof betreffende de juridische status van het Handvest en de relatie tussen de uitoefening van communautaire rechten en de bevoegdheid van nationale wetshandhavingsautoriteiten.

Het Hof stelde vier kernvragen vast die moesten worden beantwoord: (i) of er een minimumnorm voor mensenrechten bestaat die vereist is voor de effectieve uitoefening door onderdanen van de Gemeenschap van hun rechten krachtens het RTC, zoals het recht op vrij verkeer en het recht om diensten te verlenen; (ii) indien er een dergelijke minimumnorm voor mensenrechten bestaat krachtens het Gemeenschapsrecht, of de werking van het beperkingsmechanisme krachtens artikel 40, lid 2, van het Surinaams Wetboek van Strafvordering in de omstandigheden van deze zaak verenigbaar was met de daadwerkelijke uitoefening van het recht van de eiser op vrij verkeer en op het verrichten van diensten; (iii) of gedaagde zich kon beroepen op artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC om het gebruik van het beperkingsmechanisme te rechtvaardigen; en (iv) welke rechtsmiddelen aan eiser moesten worden toegekend voor eventuele schendingen van zijn rechten uit hoofde van het RTC.

Wat het eerste punt betreft, oordeelde het Hof dat het Gemeenschapsrecht, minimumnormen op het gebied van de mensenrechten oplegt die in acht moeten worden genomen bij de uitoefening door onderdanen van de Gemeenschap van hun op het Verdrag gebaseerde rechten. Op grond van het beginsel van doeltreffendheid/effectiviteit (*effet utile*) redeneerde het Hof dat de waarborgen van vrij verkeer van onderdanen van de Gemeenschap krachtens het RTC hun doeltreffendheid zouden verliezen indien geen minimumnormen op het gebied van de mensenrechten zouden worden afgeleid.

Het Hof concludeerde dat het Handvest noch een verdrag, noch een besluit van de Conferentie van Regeringsleiders met bindende kracht is. Niettemin heeft het Handvest juridische relevantie in de rechtsorde van de Gemeenschap (i) als hulpmiddel bij de uitlegging van het RTC overeenkomstig artikel 31 van het Verdrag van Wenen inzake het Verdragenrecht, en (ii) bij het vaststellen van algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht. Het Hof oordeelde dat fundamentele mensenrechten algemene beginselen zijn die in de gehele Gemeenschap algemeen aanvaard zijn, hetgeen blijkt uit de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden van het individu

krachtens de grondwetten van alle CARICOM-lidstaten, uit het Handvest zelf en uit internationale mensenrechteninstrumenten zoals het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die door de CARICOM-lidstaten zijn ondertekend. Het Hof oordeelde dat de minimumnormen op het gebied van de mensenrechten die in acht moeten worden genomen bij de uitoefening van op het Verdrag gebaseerde rechten, zoals het recht op vrij verkeer, het recht van een verdachte om toegang te hebben tot een raadsman van zijn of haar keuze omvatten, hetgeen was verankerd in de grondwetten van elke CARICOM-lidstaat en was uitgekristalliseerd tot een regionale gewoonterechtelijke norm.

Wat de tweede kwestie betreft, identificeerde het Hof drie kritieke momenten waarop de toepassing van de beperking op grond van artikel 40 van het SCCP ertoe leidt dat de verdachte de toegang tot een advocaat wordt ontzegd: (i) tijdens politieverhoor of gerechtelijk verhoor; (ii) tijdens een eventuele betwisting van het beperkingsbevel zelf; en (iii) tijdens de betwisting van de rechtmatigheid of voortzetting van de detentie. Het Hof merkte op dat Suriname zijn strafrechtelijke procedurele kader tijdens de koloniale periode van Nederland heeft overgenomen en zette de Surinaamse aanpak af tegen het Nederlandse systeem, dat ingrijpend is hervormd om te voorzien in onmiddellijk gerechtelijk toezicht en de onmiddellijke aanwijzing van een onafhankelijke vervangende advocaat ingeval de door de verdachte gekozen raadsman wordt beperkt, hetgeen het standpunt op het niveau van de Europese Unie weerspiegelt dat de toegang tot een raadsman vanaf het eerste verhoor effectief moet zijn. Op basis van de redenering van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in *Salduz v. Turkije*, waarin vroegtijdige en effectieve toegang tot een raadsman wordt aangemerkt als een structurele waarborg zonder welke de eerlijkheid van de procedure vermoedelijk in het gedrang komt, oordeelde het Hof dat artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, voor zover het de ontzegging van toegang tot een raadsman in de onderzoeksfase toestaat zonder compenserende waarborgen die voldoende zijn om de doeltreffendheid van de verdediging te waarborgen, het vrije verkeer onrechtmatig belemmert en niet verenigbaar is met de minimumnormen op het gebied van de mensenrechten die het Gemeenschapsrecht vereist. Het Hof oordeelde dat het onder die omstandigheden niet nodig is om discriminerende behandeling op grond van nationaliteit vast te stellen, louter om een schending van de rechten uit het RTC vast te stellen.

Wat het derde punt betreft, bevestigde het Hof het in *de zaak Gilbert v. de Staat Barbados* vastgestelde beginsel dat het vrije verkeer krachtens het Verdrag inzake het vrije verkeer van personen (RTC), onderdanen van de CARICOM geen immuniteit verleent tegen optreden van wetshandhavingsinstanties in de ontvangende staat, maar maakte het Hof een onderscheid met *de zaak Gilbert* op grond van het feit dat het in dit geval ging om de toepassing op een onderdaan van de Gemeenschap van nationale wetgeving die in overeenstemming was met het RTC. De onderhavige zaak viel binnen de bevoegdheidslijn van *Myrie*: wanneer het nationale recht dat de handhavingsmaatregel toestaat zelf in strijd is met het Verdrag door de minimumnorm voor mensenrechten te schenden, speelt artikel 226 van het RTC een sterk verminderde rol. Alleen in uiterst zeldzame omstandigheden zou een lidstaat zich op artikel 226 mogen beroepen om gedrag te rechtvaardigen dat de inhoud van op het Verdrag gebaseerde rechten ondermijnt door te verwijzen naar nationale procedures die niet voldoen aan de minimumnormen voor mensenrechten die het Gemeenschapsrecht vereist.

Wat de rechtsmiddelen betreft, weigerde het Hof een uitspraak te doen over de vermeende schending van het vrij verrichten van diensten, omdat het niet overtuigd was van het bewijs dat de eiser op het relevante tijdstip actief betrokken was bij het verrichten van diensten in de zin van het RTC. Wat de vordering tot schadevergoeding betreft, was het Hof er evenmin van overtuigd dat de eiser een causaal verband had aangetoond tussen de weigering van zijn toegang tot een raadsman en de medische kosten die hij had gemaakt. Desalniettemin was het Hof ervan overtuigd dat de eiser ernstig emotioneel en lichamelijk leed had ondervonden en dat zijn gezondheid aanzienlijk was verslechterd als gevolg van zijn detentie, en dat deze gevolgen werden verergerd doordat de eiser in cruciale fasen *incommunicado* [zonder contact of zonder communicatiemogelijkheden] werd vastgehouden zonder toegang tot zijn familie en zijn advocaat. Het Hof aanvaardde het onbetwiste deskundigenbewijs, namens de eiser, van een cardioloog dat de eiser tijdens zijn detentie een hartaanval, een beroerte en een aanzienlijke verslechtering van zijn coronaire hartziekte had ondergaan, en dat de gerapporteerde detentieomstandigheden zeker zouden hebben bijgedragen aan de verslechtering van zijn cardiovasculaire en algemene gezondheid. Op basis van dat bewijs oordeelde het Hof dat een dergelijke verslechtering van de gezondheid, die ten minste gedeeltelijk was veroorzaakt door omstandigheden die in strijd waren met zijn grondrechten uit hoofde van het RTC, aanleiding moest geven tot een financiële vergoeding. Het Hof achtte het niet nodig zich uit te spreken over de beweringen inzake schending

van de artikelen 7 of 9 van het RTC, en stelde dat de vaststelling van een schending van het specifieke materiële recht op vrij verkeer voldoende was.

Het Hof verklaarde dat de toepassing van het beperkingsmechanisme op de eiser in de omstandigheden van deze zaak in strijd was met, en een schending vormde van, zijn recht op vrij verkeer krachtens het RTC. Het Hof kende de eiser een bedrag van 30.000 USD toe als immateriële schadevergoeding, ter compensatie van de duidelijke en aanzienlijke schade die de eiser had geleden als gevolg van de ernstige schending van een belangrijk RTC-recht. Het Hof verklaarde voorts dat het in een strafrechtelijke procedure tegen de eiser steunen op of gebruikmaken van enige bekentenis die van hem is verkregen tijdens de periode van zijn onrechtmatige detentie als gevolg van de met het Verdrag onverenigbare toepassing van de beperking, een schending van het Gemeenschapsrecht zou vormen. Dit belette de verwerende Staat echter niet om de strafprocedure tegen eiser voort te zetten of in te stellen op basis van bewijsmateriaal dat eventueel onafhankelijk van en niet gecorrumpeerd door de onrechtmatige detentie of het ontbreken van procedurele waarborgen was verkregen.

De kosten werden toegewezen aan de eiser en alle andere vorderingen en verzoeken om voorzieningen werden afgewezen.

Geraadpleegde zaken:

Al-Adsani v. het Verenigd Koninkrijk (2001) 34 EHRR 273; *Toepassing van het Internationaal Verdrag ter bestrijding van de financiering van terrorisme en van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (Oekraïne v. de Russische Federatie)* (preliminaire bezwaren) (arrest) [2019] ICJ Rep 558; *Toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (Georgië v. de Russische Federatie)* (preliminaire bezwaren) (arrest) [2011] ICJ Rep 70; *Argentinië: vrijwaringsmaatregelen inzake de invoer van schoeisel – rapport van de beroepsinstantie* (14 december 1999) WT/DS121/AB/R; *Zaak betreffende het Korfukanaal (VK v. Albanië)* (ten gronde) (arrest) [1949] ICJ Rep 4; *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v. de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal* (Zaak 30/59) ECLI:EU:C:1961:2, [1961] ECR 1; ECLI:NL:HR:2009:BH3079, (30 juni 2009); ECLI:NL:HR:2015:3608, (22 december 2015); ECLI:NL:HR:2019:1985 (17 december 2019); *Visserijbevoegdheid (Spanje v. Canada)* (Jurisdictie van het Hof) (Arrest) [1998] ICJ Rep 432; *Francovich v. de Italiaanse Republiek* (Gevoegde zaken C-6/90 en C-9/90) ECLI:EU:C:1991:428, [1991] ECR I-5357; *Gilbert v. de Staat Barbados* [2019] CCJ 2 (OJ); *Ibrahim v. het Verenigd Koninkrijk* (App. nr. 50541/08) [2017] EHRM 50541/08; *Hummingbird Rice Mills v. de Caribische Gemeenschap* [2012] CCJ 1 (PB), (2012) 79 WIR 448; *Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr Und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel* (Zaak 11/70) ECLI:EU:C:1970:114, [1970] ECR 1125; *Juridische status en*

rechten van migranten zonder papieren, Advies OC-18/03, Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens, serie A nr. 18 (17 september 2003); *Korea: Definitieve vrijwaringsmaatregel inzake de invoer van bepaalde zuivelproducten – Verslag van de beroepsinstantie* (14 december 1999) WT/DS98/AB/R; *Rechtmatigheid van de opt-out door een lidstaat op grond van artikel 27, lid 4, van het conferentiebesluit genomen krachtens artikel 46 betreffende de uitbreiding van de categorieën personen die gerechtigd zijn zich vrij binnen de Gemeenschap te verplaatsen en te werken; Of het beginsel van niet-wederkerigheid onderdanen van de lidstaten die zich onttrekken in staat stelt de voordelen van het uitbreidingsbesluit te genieten* (advies) [2020] CCJ 1 (OJ) (AO); *Myrie v. de Staat Barbados (nr. 2)* [2013] CCJ 3 (PB), (2013) 83 WIR 104; *Nold v. de Commissie van de Europese Gemeenschappen (Zaak 4/73)* ECLI:EU:C:1974:51, [1974] Jurispr. 491; *Aanklager v. Al-Bashir* (Arrest in de Jordan Referral betreffende het beroep van Al-Bashir) ICC-02/05-01/09-397-Anx1 (6 mei 2019); *Aanklager v. Furundzija* (Arrest) IT-95-17/I-T (10 december 1998); *Aanklager v. Kony* (Beslissing inzake het verzoek van de aanklager dat de Pre-Trial Chamber de op 5 december 2005 door de griffie ingediende stukken als irrelevant buiten beschouwing laat) ICC-02/04-01/05-147 (9 maart 2006); *Recht op informatie over consulaire bijstand in het kader van de waarborgen van een eerlijk proces*, Advies OC-16/99, Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens, Serie A nr. 16 (1 oktober 1999); *Salduz v. Turkije* (Zaak nr. 36391/02) [2008] EHRM 36391/02; *Stauder v. de stad Ulm* (Zaak 26/69) ECLI:EU:C:1969:57, [1969] Jurispr. 419; *Trinidad Cement Ltd v. de Caribische Gemeenschap* [2009] CCJ 2 (PB), (2009) 74 WIR 319; *Trinidad Cement Ltd v. de Coöperatieve Republiek Guyana* [2009] CCJ 1 (PB), (2009) 74 WIR 302; *Trinidad Cement Ltd v. tegen de Coöperatieve Republiek Guyana (nr. 2)* [2009] CCJ 5 (OJ), (2009) 75 WIR 327; *Verenigde Staten: Continued Dumping and Subsidy Offset Act van 2000 – Verslag van de Beroepsinstantie* (16 januari 2003) WT/DS217/AB/R, WT/DS234/AB/R; *Verenigde Staten: Normen voor geherformuleerde en conventionele benzine – Verslag van de Beroepsinstantie* (20 mei 1996) WT/DS2/9; *Verenigde Staten: Subsidies voor uplandkatoen – Verslag van de Beroepsinstantie* (3 maart 2005) WT/DS267/AB/R; *Wachauf v. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft* (Zaak 5/88) ECLI:EU:C:1989:321, [1989] ECR 2609.

Wetgeving waarnaar wordt verwezen:

Antigua en Barbuda– Grondwet van Antigua en Barbuda van 1981; **De Bahama's**– Grondwet van het Gemenebest van de Bahama's van 1973; **Barbados**– Grondwet van Barbados van 1966; **Belize**– Grondwet van Belize van 1981; **Dominica**– Grondwet van het Gemenebest van Dominica van 1978; **Europese Unie** - Richtlijn 2013/48/EU van de Raad van 22 oktober 2013 betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures inzake het Europees aanhoudingsbevel, en betreffende het recht om bij vrijheidsbeneming een derde te laten informeren en om met derden en met consulaire autoriteiten te communiceren tijdens vrijheidsbeneming [2013] PB L294/1; **Grenada**– Grondwet van Grenada van 1973; **Guyana**– Grondwet van de Coöperatieve Republiek Guyana van 1980; **Haïti**– Grondwet van de Republiek Haïti van 1987; **Jamaica**– Grondwet van Jamaica van 1962; **Saint Kitts en Nevis**– Grondwet van Saint Kitts en Nevis van 1983; **Saint Lucia**– Grondwet van Saint Lucia 1978; **Saint Vincent en de Grenadines**– Saint Vincent Grondwettelijke Orde 1979; **Suriname**– Grondwet van Suriname 1987, Wetboek van Strafvordering van Suriname 1977; **Trinidad en Tobago**– Grondwet van de Republiek Trinidad en Tobago 1976.

Verdragen en internationaal materiaal waarnaar wordt verwezen:

Amerikaans Verdrag inzake de Rechten van de Mens (aangenomen op 22 november 1969, in werking getreden op 18 juli 1978) 1144 UNTS 123; Handvest van het Maatschappelijk Middenveld voor de Caribische Gemeenschap (aangenomen op 19 februari 1997); Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (aangenomen op 19 december 1966, in werking getreden op 23 maart 1976) 999 UNTS 171; Herziene Verdrag van Chaguaramas tot oprichting van de Caribische Gemeenschap, met inbegrip van de CARICOM-Interne Markt en -Economie (aangenomen op 5 juli 2001, in werking getreden op 1 januari 2006) 2259 UNTS 293; Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (aangenomen op 10 december 1948) Resolutie 217 A(III) van de Algemene Vergadering van de VN; Verdrag van Wenen inzake het Verdragenrecht (aangenomen op 23 mei 1969, in werking getreden op 27 januari 1980) 1155 UNTS 331.

Andere bronnen waarnaar wordt verwezen:

Àlvarez J R G, 'The Many Lives of *Effect Utile*' in Treaty Interpretation' (2024) 25(25) Anuario Mexicano de Derecho Internacional e19025; CARICOM-secretariaat, 'Communiqué uitgegeven ter afsluiting van de achtste tussentijdse bijeenkomst van de Conferentie van Regeringsleiders van de Caribische Gemeenschap', St John's, Antigua en Barbuda, 20–21 februari 1997; CARICOM-secretariaat, 'Verslag van de bijzondere bijeenkomst van de Conferentie van Regeringsleiders van CARICOM', REP 92/1/62 HGC, Port of Spain, Trinidad en Tobago, 28–31 oktober 1992; CARICOM-secretariaat, 'Samenvatting van de aanbevelingen en conclusies van de dertiende bijzondere bijeenkomst van de Conferentie van Regeringsleiders van de Caribische Gemeenschap', HGC(Spec)/2008/13/SRC, Port-of-Spain, Trinidad en Tobago, 4–5 april 2008; Malanczuk P, *Akehurst's Modern Introduction to International Law* (7^e herziene uitgave, Routledge 1997); McDougal M en Gardner R, 'The Veto and the Charter: An Interpretation for Survival' (1951) 60 Yale L J 258; West-Indische Commissie, *Time for Action: Report of the West Indian Commission* (1992).

HET HOF,

bestaande uit W. Anderson, president, en M. Rajnauth-Lee, D. Barrow, P. Jamadar en C. Ononaiwu, rechters

gelet op het verzoekschrift dat op 16 oktober 2024 bij het Hof is ingediend, samen met de bijlagen daarbij, het verweerschrift van de Staat Suriname dat op 28 november 2024 is ingediend en de bijlagen daarbij, de schriftelijke stellingen van Derek Anand Ramsamooj die op 23 juni 2025 zijn ingediend, de schriftelijke stellingen van de Caribische Gemeenschap en de producties die op 15 april 2025 zijn ingediend, de schriftelijke stellingen van Derek Anand Ramsamooj en de producties ingediend op 23 juni 2025 en de schriftelijke stellingen van de Staat Suriname en de producties ingediend op 21 juli 2025, de openbare zitting gehouden op 6 en 7 november 2025

en na overweging van de aantekeningen en mondelinge observaties van:

- **Derek Anand Ramsamooj**, vertegenwoordigd door de heer Justin Phelps SC, bijgestaan door de heer Navindra Ramnanan, de heer Milton Castelen en de heer Chase Pegus, advocaten
- **de Staat Suriname**, vertegenwoordigd door de heer Hans Lim A Po, advocaat
- **De Caribische Gemeenschap**, vertegenwoordigd door Lisa M. Shoman SC, mevrouw Radha Permanand, mevrouw Gladys Young en de heer O’Neil Francis, advocaten
- **Trinidad en Tobago**, vertegenwoordigd door de heer Murvani Ojah Maharaj, mevrouw Laura Persad en mevrouw Laura-Lee Hackshaw, advocaten

wijst op **25 mei 2026** het navolgende:

VONNIS

Inleiding

- [1] Deze vordering wordt ingesteld door de heer Derek Anand Ramsamooj (‘de eiser’), staatsburger van de Republiek Trinidad en Tobago en politiek analist en politiek adviseur, tegen de staat Suriname (‘Suriname’ of ‘de gedaagde’). De vordering vloeit voort uit de aanhouding van de eiser door de Surinaamse politie in oktober 2020 in verband met een onderzoek naar vermeende fraude door de vorige regering waarvoor hij had gewerkt. De eiser werd gedurende twee opeenvolgende periodes van acht dagen de directe toegang tot een raadsman ontzegd op grond van beperkingsbevelen die waren uitgevaardigd op basis van artikel 40, lid 2, van het Wetboek van Strafvordering van Suriname (“SCCP” – *Eng. afkorting*). Gedurende deze periode werd hij in het Nederlands ondervraagd met behulp van een tolk en ondertekende hij een verklaring in het Nederlands, die in de rechtbank als zijn bekentenis werd gebruikt.
- [2] De eiser werd in voorlopige hechtenis gehouden tot december 2020, toen hij werd vrijgelaten vanwege de verslechtering van zijn gezondheid. In maart 2021 werd hij formeel strafrechtelijk aangeklaagd. De paspoorten van de eiser werden door de politie ingehouden van oktober 2020 tot september 2022, toen hij toestemming kreeg om Suriname te verlaten om medische behandeling te zoeken.

- [3] De belangrijkste stelling van de eiser is dat hij willekeurig in Suriname werd vastgehouden zonder toegang tot een rechtbank of een raadsman, wat neerkwam op een schending van zijn rechten op vrij verkeer en het verrichten van diensten krachtens het Herziene Verdrag van Chaguaramas (“RTC”). Eiser stelt dat de rechten die aan onderdanen van de Gemeenschap krachtens het RTC worden toegekend, niet effectief zijn zonder de bescherming van de fundamentele mensenrechten, en met name de rechten die zijn vastgelegd in het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld voor de Caribische Gemeenschap (“het Handvest” of “Handvest van het Maatschappelijk Middenveld”). Eiser betoogt dat de beperkingsbepaling in het SCCP, of de toepassing daarvan in de praktijk, onverenigbaar is met het RTC.
- [4] Gedaagde stelt dat eiser de vermeende schending van zijn recht op vrij verkeer en op het verrichten van diensten niet uitsluitend heeft gebaseerd op discriminatie op grond van nationaliteit. Bovendien betoogt Suriname dat het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld niet-bindend is en dat het Caribisch Hof van Justitie (‘het CCJ’ of ‘dit Hof’) niet bevoegd is om kennis te nemen van vermeende schendingen van de mensenrechten. Gedaagde stelt tevens dat de aan eiser opgelegde beperkingen, onder meer met betrekking tot de toegang tot een raadsman, gerechtvaardigd waren op grond van artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC ter bescherming van de openbare zeden en ter handhaving van de openbare orde en veiligheid.
- [5] Deze zaak werpt vraagstukken op van verstrekkend belang voor het recht van de Caribische Gemeenschap. In het bijzonder moet het Hof bepalen of er een minimumnorm voor mensenrechten bestaat die vereist is voor de effectieve uitoefening door onderdanen van de Gemeenschap van hun rechten uit hoofde van het RTC en die door de lidstaten moet worden geëerbiedigd in hun binnenlandse wetshandhavingsmaatregelen. Om de hierna volgende redenen heeft dit Hof deze vraag bevestigend beantwoord. Om hun RTC-rechten daadwerkelijk te kunnen uitoefenen, hebben onderdanen van lidstaten van de Gemeenschap recht op een bepaald minimumniveau van fundamentele mensenrechten en vrijheden. Het Hof heeft voorts beslist dat de toepassing door de gedaagde van het beperkingsmechanisme op de eiser in deze zaak deze minimumdrempel heeft overschreden

en het recht van de eiser op vrij verkeer op ongerechtvaardigde wijze heeft belemmerd. De redenen voor en de gevolgen van deze vaststelling van schending van het RTC worden hieronder besproken.

Feitelijke en procedurele achtergrond

- [6] De partijen waren het eens over bepaalde feiten. Vanaf 2014 bezocht de eiser, Suriname regelmatig teneinde adviesdiensten te verlenen. In februari 2020 reisde hij naar Suriname. Op de middag van 6 oktober 2020 bezocht een politieagent het hotel van de eiser in Paramaribo. De agent nam de paspoorten van de eiser in beslag en gaf hem de instructie zich de volgende ochtend bij het politiebureau te melden.
- [7] Op de ochtend van 7 oktober 2020 begaf de eiser zich, zoals gevraagd, naar het politiebureau van Paramaribo. Hij werd daar aangehouden en ondervraagd. Tijdens zijn aanhouding heeft hij onmiddellijk documenten aan de politie overhandigd. De eiser werd de toegang tot een raadsman ontzegd op grond van een beschikking van 8 oktober 2020 van het Openbaar Ministerie, overeenkomstig artikel 40, lid 2, van het Surinaams Wetboek van Strafvordering. Deze beschikking werd op 16 oktober 2020 verlengd en de beperking van de toegang tot een raadsman werd opgeheven bij een beschikking van 24 oktober 2020.
- [8] Eiser werd in het Nederlands verhoord, waarbij een tolk het verhoor van het Nederlands naar het Engels tolkte. Eiser ondertekende een in het Nederlands opgestelde verklaring. De verklaring werd door het Openbaar Ministerie en de rechtercommissarissen gebruikt als grondslag voor het bevel tot verlenging van de voorlopige hechtenis van eiser. De verklaring werd ook in de rechtbank gebruikt als bekentenis tegen eiser.
- [9] De Surinaamse politie nam bij de eiser ongeveer 7.000 euro aan contant geld en zijn elektronische apparaten in beslag, waaronder zijn laptop, iPad en mobiele telefoon.
- [10] De gezondheid van de eiser verslechterde tijdens zijn detentie, wat leidde tot zijn vrijlating op 22 december 2020. Op 26 maart 2021 werd de eiser aangeklaagd voor verschillende strafbare feiten, waaronder deelname aan een criminele organisatie, fraude, vervalsing van

facturen en witwassen. Deze aanklachten zijn nog in behandeling bij de rechtbank in Suriname.

- [11] Op 9 september 2022 stond de rechtbank de eiser toe Suriname te verlaten.
- [12] Op 25 mei 2024 diende de eiser bij het CCJ een verzoek in om bijzondere toestemming om een procedure tegen Suriname in te stellen. Op 10 oktober 2024 kreeg hij daarvoor bijzondere toestemming.
- [13] Eiser diende zijn inleidend verzoekschrift in op 16 oktober 2024. Gedaagde diende zijn verweerschrift in op 28 november 2024.
- [14] Tijdens de behandeling van de zaak stelde het Hof voor om de Caribische Gemeenschap ('CARICOM') aan de procedure toe te voegen om het Hof bij te staan als *amicus curiae*. De partijen stemden hiermee in. Vervolgens verzocht het CCJ de raadsman van CARICOM om stellingen in te dienen in antwoord op specifieke vragen die door het Hof waren gesteld.
- [15] De eiser en de gedaagde hebben stukken ter openbaarmaking en getuigenverklaringen ingediend. De partijen en CARICOM hebben schriftelijke stellingen ingediend.
- [16] De zitting over het inleidend verzoekschrift vond plaats op 6 en 7 november 2025. Op 6 november 2025 hoorde het Hof, getuigen van zowel de eiser als de gedaagde. Op 7 november 2025 hoorde het Hof mondelinge pleidooien van de raadslieden, waaronder de raadsman van CARICOM.

Processtukken

Inleidend Verzoekschrift

- [17] In zijn inleidend verzoekschrift stelt de eiser dat hij werd gearresteerd en vastgehouden zonder toegang tot een raadsman en zonder voor de rechter te worden gebracht gedurende 18 dagen, waarin hij uitvoerig werd ondervraagd. Hij stelt dat hij tijdens dit verhoor werd gedwongen een document in het Nederlands te ondertekenen, dat hij niet begrijpt, en dat dit document tegen hem werd gebruikt. Hij stelt ook dat hij nog eens 57 dagen werd

vastgehouden zonder dat er een rechtszitting plaatsvond of dat hij van een strafbaar feit werd beschuldigd. Hij betoogt dat hem rechtszittingen werden ontzegd en dat andere rechtszittingen zonder voldoende kennisgeving werden bijeengeroepen of abrupt werden uitgesteld.

- [18] Eiser stelt dat hij tijdens zijn voorlopige hechtenis slecht is behandeld en dat hem adequate medische zorg is onthouden voor zijn aandoeningen, namelijk diabetes, hart- en vaatziekten en hypertensie. Hij voert aan dat hij, op de momenten dat hij wel toegang had tot gezondheidszorg, gedwongen werd exorbitante kosten te betalen (die niet aan Surinaamse staatsburgers in rekening worden gebracht) voor ontoereikende zorg. Hij stelt tevens dat zijn vermogen, waaronder contant geld, is bevroren en dat zijn persoonlijke documenten, waaronder zijn paspoorten, in beslag zijn genomen.
- [19] Hij stelt dat geen van de handelingen die aan Suriname kunnen worden toegeschreven, redelijkerwijs te rechtvaardigen is in een vrije en democratische samenleving. Verder beweert hij dat deze handelingen zijn bewegingsvrijheid binnen en buiten Suriname en zijn vermogen om zijn professionele diensten te verlenen, hebben belemmerd.
- [20] De eiser stelt dat de strafrechtelijke procedure tegen hem politiek gemotiveerd is en een schijnvervolging vormt, en dat het voor hem onmogelijk is om in Suriname een eerlijk proces te krijgen. Hij stelt ook dat het gecombineerde effect van het optreden van de Staat en zijn ernstige gezondheidstoestand is dat zijn leven in gevaar komt als dat optreden niet wordt verboden.
- [21] Eiser stelt dat handelingen die aan de verwerende Staat kunnen worden toegeschreven, afbreuk hebben gedaan aan zijn genot van de rechten die hem krachtens het RTC zijn toegekend, in het bijzonder het recht op vrij verkeer, het recht om diensten te verlenen en het recht om niet te worden gediscrimineerd. Hij stelt dat deze rechten krachtens het RTC niet naar behoren kunnen worden uitgeoefend en ondoeltreffend worden gemaakt bij gebrek aan erkenning van zijn rechten krachtens het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld of een of andere minimumnorm inzake mensenrechten.

[22] Hij beweert dat hij als gevolg van de handelingen van de verwerende Staat onherstelbare schade, verlies en nadeel heeft geleden, waaronder schade aan zijn gezondheid, professionele reputatie, levensonderhoud en gezinsleven.

[23] Eiser vordert de volgende voorzieningen:

- a) Een verklaring dat de gedaagde zijn recht op vrij verkeer heeft geschonden;
- b) Een verklaring dat de gedaagde zijn recht op het verrichten van diensten heeft geschonden;
- c) Een verklaring dat de gedaagde zijn recht op niet-discriminatie op grond van zijn nationaliteit heeft geschonden;
- d) Een verklaring dat de gedaagde zijn verplichtingen uit hoofde van artikel 9 van het RTC heeft geschonden door niet te waarborgen dat hij niet werd onderworpen aan willekeurige gevangenneming en/of het ontzeggen van rechtsbijstand en/of het ontzeggen van adequate medische zorg en/of discriminatie op grond van nationaliteit en/of de diverse rechten die zijn vastgelegd in het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld;
- e) Een verklaring dat de gedaagde zijn verplichtingen uit hoofde van artikel 9 van het RTC heeft geschonden door het bereiken van de doelstellingen van het RTC niet te bevorderen en/of in gevaar te brengen, namelijk de doelstelling van verbeterde levens- en arbeidsomstandigheden en versterkte functionele samenwerking door middel van de bevordering van de sociale ontwikkeling van de volkeren van CARICOM;
- f) Een verklaring dat, bij een juiste uitlegging van het RTC, CARICOM-burgers recht hebben op de rechten die worden toegekend door het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld wanneer zij een van de door het RTC toegekende rechten uitoefenen, of, subsidiair;
- g) Een verklaring dat bij een juiste interpretatie van het RTC de daarin vastgelegde rechten (die ten goede komen aan de burgers van de Gemeenschap) kunnen worden uitgeoefend zonder schending van de mensenrechten van die burgers die deel uitmaken van een dwingende norm van algemeen internationaal recht;
- h) Een verklaring dat de maatregel die wordt aangeduid als “Beperking“ en die is vastgelegd in artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, bij een juiste uitleg onverenigbaar is met de rechten die aan CARICOM-burgers zijn toegekend krachtens het RTC, of, subsidiair;

- i) Een verklaring dat de regeling die wordt aangeduid als ‘Beperking’ en die is vastgelegd in artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, vanwege de wijze waarop deze in de praktijk in de verwerende Staat wordt toegepast, onverenigbaar is met de rechten die aan CARICOM-burgers zijn toegekend krachtens het RTC;
- j) Een verklaring dat het ontzeggen van fundamentele mensenrechten aan CARICOM-burgers door een lidstaat, bij juiste interpretatie, onverenigbaar is met het RTC;
- k) Een verklaring dat het onverenigbaar is met het RTC dat een lidstaat een beleid voert, namelijk ‘Beperking’, dat in de praktijk relevante CARICOM-burgers het recht op rechtsbijstand ontzegt;
- l) Een verklaring dat het strafrechtstelsel in de verwerende Staat vatbaar is voor politieke beïnvloeding en dat hij in de gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden het slachtoffer is van politieke vervolging die onverenigbaar is met het RTC;
- m) Schadevergoeding; en
- n) Kosten.

Verweer

[24] In zijn verweer stelt de gedaagde dat het geschil tussen de partijen voortvloeit uit de inspanningen van Suriname, als liberale democratie met een sterke gehechtheid aan de rechtsstaat, om de bescherming van de openbare zeden na te streven en te handhaven, en de openbare orde en veiligheid te handhaven ten aanzien van alle personen die zich op zijn grondgebied bevinden of banden hebben met personen op zijn grondgebied, met inbegrip van CARICOM-onderdanen.

[25] Suriname stelt dat de eiser op 8 oktober 2020 door de politie is ondervraagd en in hechtenis is genomen in het belang van verder onderzoek en op grond van het feit dat er redelijke gronden voor verdenking waren ontstaan dat de eiser zich schuldig had gemaakt aan het plegen van verschillende strafbare feiten. Vanwege het toenmalige ernstige vermoeden dat het verdere onderzoek zou worden beïnvloed door de directe toegang van de eiser tot de door hem gekozen raadsman, heeft het Openbaar Ministerie op grond van artikel 40, lid 2,

van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, beperkingen opgelegd aan die directe toegang.

- [26] Gedaagde stelt dat het Surinaams Wetboek van Strafvordering voorziet in verschillende gevallen van verplichte rechterlijke toetsing van het strafprocesrechtelijke proces of rechterlijke toetsing op verzoek van de verdachte of zijn gekozen raadsman, maar dat eiser en zijn raadsman geen dergelijk verzoek hebben ingediend. Er is geen bezwaar ingediend door eiser en zijn gekozen raadsman bij het Hof van Beroep, dat bevoegd is om de beperkende maatregelen te toetsen.
- [27] Op 9 september 2022 stond de rechtbank de eiser toe Suriname te verlaten om zijn medische gezondheid te verzorgen en naar Suriname terug te keren om de verdere voortgang van de strafprocedure bij te wonen. Tot op heden heeft hij dit niet gedaan. Op 15 juli 2024 verzocht hij om virtueel via Zoom te worden gehoord.
- [28] Gedaagde ontkent de beweringen van eiser dat hij is benadeeld in de uitoefening van zijn recht op vrij verkeer en op het verrichten van diensten binnen Suriname. Suriname weerlegt de bewering van eiser dat hij in Suriname geen eerlijk proces kan krijgen, en merkt op dat hij op dezelfde wijze is behandeld als Surinaamse burgers die redelijkerwijs worden verdacht van het plegen van ernstige strafbare feiten. Voorts stelt gedaagde dat, onder de gegeven omstandigheden, de aan eiser opgelegde beperkingen, onder meer met betrekking tot de toegang tot rechtsbijstand, gerechtvaardigd zijn op grond van artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC ter bescherming van de openbare zeden en ter handhaving van de openbare orde en veiligheid.
- [29] Gedaagde stelt dat eiser de vermeende maar betwiste schending van zijn recht op vrij verkeer en het verrichten van diensten in Suriname niet baseert op een behandeling die uitsluitend op nationaliteit is gebaseerd.
- [30] Gedaagde stelt verder dat het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld niet-bindend is, gezien de status ervan als verklaring van de Conferentie in plaats van als verdrag,

alsmede vanwege de zwakke uitvoeringsbepaling. Suriname stelt dat het Hof niet bevoegd is om uitspraak te doen over schendingen van internationale mensenrechtenverdragen en -conventies en derhalve niet bevoegd is om de door eiser gevraagde verklaringen en beschikkingen te geven met betrekking tot schendingen van zijn mensenrechten.

- [31] Gedaagde geeft niets toe en weerlegt alle schade die eiser zou hebben geleden en die zou zijn veroorzaakt door de door gedaagde opgelegde beperkingen, waarvoor eiser geen bijzonderheden en geen bewijs heeft geleverd. Gedaagde verzoekt dit Hof het inleidend verzoekschrift van eiser af te wijzen en eiser in de kosten te verwijzen.

Samenvatting van het bewijsmateriaal

- [32] Eiser heeft zichzelf en zijn echtgenote, Camille Chandra Pagee, als getuigen opgeroepen, evenals twee getuige-deskundige, de heer Murwin Dubois en Dr. Jonathan Clague. Gedaagde heeft de heer Romeo Krishnadath Rampersad, de officier van justitie in de strafzaak tegen eiser in Suriname, als getuige opgeroepen, en mevrouw Claudia Brigitte Bruining als getuige-deskundige.

Bewijs van de getuigen van de eiser

De eiser

- [33] Eiser verklaart dat hij ongeveer 30 jaar als politiek analist en adviseur in het hele Caribische gebied heeft gewerkt. Hij is houder van een *Certificate of Recognition of CARICOM Skills Qualification*. Van 2018 tot 2019 maakte hij deel uit van een team dat de regering van Suriname bijstond bij de planning en uitvoering van een internationale conferentie voor landen met een hoge bosbedekking en lage ontbossing ('HFLD'). Volgens de eiser heeft hij facturen uitgereikt voor zijn werkzaamheden aan de conferentie, en werden de betalingen administratief verricht via de Surinaamse Postspaarbank ('SPSB'), in contanten, vanwege het ontbreken van correspondentbankfaciliteiten bij de SPSB op dat moment.
- [34] In februari 2020 reisde eiser naar Suriname, met de bedoeling kort na de Surinaamse algemene verkiezingen van 25 mei 2020 terug te keren naar Trinidad en Tobago. Hij kon

dit echter niet doen vanwege reisbeperkingen tijdens de COVID-19-pandemie. Gedurende deze periode verbleef hij aanvankelijk in een hotel en later in een appartement-hotel in Paramaribo en bleef hij op afstand werken. Rond oktober 2020 boekte hij een vlucht die op 8 oktober 2020 vanuit Suriname zou vertrekken, op weg naar Belize, waar hij aan een nieuwe consultancy-opdracht zou beginnen.

- [35] Op de middag van 6 oktober 2020 bezocht politieagent Pierkhan het appartement van de eiser en deelde hem mee dat hij een onderzoek instelde naar beschuldigingen van corruptie door de vorige regering en hem vragen wilde stellen over zijn contacten met de SPSB. De eiser, die zei dat hem was verteld dat hij op een ‘no-fly’-lijst was geplaatst, leverde zowel zijn Trinidadiaans-Tobago- als zijn Brits paspoort in. Hij kreeg de instructie zich de volgende ochtend bij het politiebureau te melden. Hij verklaart dat hem werd verteld dat hij geen verdachte was en dat juridische bijstand in dat stadium niet nodig was.
- [36] Op de ochtend van 7 oktober 2020 meldde de eiser zich zoals gevraagd bij het politiebureau. Hij verklaart dat hij een ondervraging van ongeveer 15 uur heeft ondergaan zonder juridische bijstand, ondanks taalbarrières en zijn medische aandoeningen diabetes en hypertensie. Volgens de eiser kreeg hij aan het einde van deze ondervraging een document in het Nederlands (dat hij niet leest of spreekt) voorgelegd en werd hem verteld dat het slechts een samenvatting van zijn antwoorden was. In de veronderstelling dat hij vervolgens zou worden vrijgelaten en van de ‘no-fly’-lijst zou worden geschrapt, ondertekende hij het. Later kwam hij erachter dat het werd behandeld als een belastende verklaring of bekentenis.
- [37] Kort na het ondertekenen van het document werd hem meegedeeld dat in plaats van te worden vrijgelaten, hij verder zou worden vastgehouden. In de vroege ochtenduren van 8 oktober 2020 werd hij naar zijn appartement gebracht om zijn bezittingen op te halen, waarna hij werd teruggebracht naar het politiebureau aan de Keizerstraat en in een cel werd geplaatst. Hij verklaart dat zijn contant geld, creditcards en betaalkaarten, elektronische apparaten – waaronder gegevensopslagapparaten – en papieren dossiers in beslag zijn genomen.

- [38] Vanaf 8 oktober 2020 werd eiser vastgehouden op het politiebureau aan de Keizerstraat. Hij verklaart dat hij niet voor de rechter is gebracht, niet formeel in staat van beschuldiging is gesteld en niet op de hoogte is gesteld van de tenlastelegging. Hij beschrijft de detentieomstandigheden als overbevolkt, onhygiënisch en onmenselijk. Hij verklaarde dat hij te lijden had onder een gebrek aan medische zorg en slechte sanitaire voorzieningen. Op of rond 16 oktober 2020 werd de eiser via een tolk telefonisch meegedeeld dat er een beperking was opgelegd en dat deze met nog eens acht dagen was verlengd. Er was geen advocaat aanwezig om hem te vertegenwoordigen en hij kreeg geen gelegenheid om zijn standpunt kenbaar te maken. Hij verklaarde dat hij niet op de hoogte was van enige bepaling die hem in staat stelde beroep in te stellen tegen de beperking en gaf tijdens het kruisverhoor aan dat hij niet wist dat een dergelijk beroep was ingesteld door de raadsman die hem vertegenwoordigde voor de Surinaamse rechtbanken. Hij verklaart dat hij, terwijl hij onderworpen was aan de beperkingsbevelen, niet mocht communiceren met een juridisch adviseur, familie of wie dan ook.
- [39] Na zijn 18 dagen durende detentie in de Keizerstraat werd hij zonder hoorzitting en zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld, overgebracht naar de gevangenis van Santo Boma. Hij verbleef daar bijna twee maanden onder even zware omstandigheden. Zijn raadsman kreeg pas na enige vertraging inzage in het door de politie samengestelde strafdossier. Hij verklaart dat hij herhaaldelijk werd ondervraagd zonder dat zijn advocaat daarbij aanwezig was. De beschuldigingen veranderden in de loop van de tijd, van interne fraude bij SPSB, naar witwassen, naar deelname aan een criminele organisatie. Hij beweert dat hij nooit tijdig op de hoogte is gesteld van de beschuldigingen om zich goed voor te bereiden op de hoorzittingen in november en december 2020 over zijn voortdurende detentie.
- [40] Hij werd uiteindelijk op 22 december 2020 vrijgelaten uit de gevangenis, nadat zijn advocaat een verzoek had ingediend bij de rechtbank en douaneaangiften had overgelegd waaruit bleek dat hij rechtmatig in het bezit was van contant geld. Hij stelt dat veel van zijn bezittingen, waaronder telefoons, laptops en contant geld, niet zijn teruggegeven, en dat hij in Suriname bleef onder reisbeperkingen.

- [41] Uiteindelijk werd op 26 maart 2021 een formele strafrechtelijke aanklacht tegen de eiser ingediend, die hem begin april 2021 werd meegedeeld. De eiser stelde dat tijdens de daaropvolgende rechtszaak bleek dat ontlastende documenten die door zijn vrouw en advocaten waren verstrekt, waren weggelaten uit het strafdossier van de politie.
- [42] Hij verklaart dat zijn gezondheidstoestand ernstig verslechterde en dat hij in december 2021 tevergeefs toestemming heeft gevraagd om medische zorg in het buitenland te zoeken. Op 9 juni 2022 kreeg de eiser te maken met een ernstig medisch incident en werd hij in Suriname in het ziekenhuis opgenomen. Hij verklaart dat hij last kreeg van gezichtsverlies en neurologische symptomen, die pas enkele weken later werden gediagnosticeerd als een beroerte en een bloedstolsel in zijn hersenen. Er werden verdere verzoeken ingediend bij de Surinaamse rechtbanken, ondersteund door medische documentatie, om toestemming te verkrijgen voor de eiser om voor behandeling naar het buitenland te reizen. Hij verklaarde dat hij aanzienlijk meer voor medische diensten had betaald dan het burgers van Suriname zou hebben gekost en onevenredig hoge vergoedingen had betaald voor medische rapporten die door de rechtbank werden vereist. Op 9 september 2022 vond een zitting plaats voor de rechtbank, waarna de eiser toestemming kreeg om voor medische behandeling te reizen. Vervolgens onderging hij een behandeling in Trinidad en in het Royal Brompton Hospital in Londen. De eiser heeft bewijsstukken overgelegd van betalingen voor bezoeken in 2021 aan dr. Goerdat, een diabetesspecialist in Suriname, voor diagnoses en doktersconsulten in Suriname na zijn beroerte in 2022 en voor medische zorg in Engeland in 2022.
- [43] De eiser stelt dat de procedure tegen hem politiek gemotiveerd was en dat hij van plan is zich in Suriname te verdedigen. Hij beweert dat hij onherstelbare schade aan zijn gezondheid heeft opgelopen, dat zijn professionele reputatie is geruïneerd en dat hij aanzienlijke verliezen heeft geleden aan zijn inkomen en levensonderhoud. Hij voert aan dat hij tijdens zijn detentie en na zijn vrijlating niet in staat was te werken vanwege de verslechtering van zijn gezondheid. Hij stelt dat hij vanwege zijn beperkingen in hoge mate afhankelijk blijft van zijn vrouw. Hij stelt ook dat de gebeurtenissen hebben geleid tot het

bevroren van rekeningen in Suriname en de sluiting van een bankrekening in Nevis, evenals tot het opleggen van aanvullende procedures voor reizen.

Camille Pagee

- [44] Camille Chandra Pagee is de vrouw van de eiser. Zij verklaart dat zij dagelijks contact had met de eiser nadat zij in maart 2020 naar Trinidad was teruggekeerd, tot 7 oktober 2020, toen het contact met hem abrupt werd verbroken. De dag ervoor had zij via een videogesprek gezien dat een man die zich voorstelde als agent Pierkhan in het appartement van de eiser in Suriname aanwezig was om informatie te vragen over werk dat de eiser voor de SPSB had verricht.
- [45] Op verzoek van de officier stuurde zij onmiddellijk facturen, bedrijfsdocumenten, academische certificaten, HFLD-conferentiemateriaal en andere documenten per e-mail. De eiser liet haar vervolgens weten dat de officier zijn paspoorten in beslag had genomen en hem op een 'no-fly'-lijst had geplaatst.
- [46] Toen herhaalde pogingen om de eiser op 7 en 8 oktober te bereiken mislukten, nam mevrouw Pagee contact op met de hotelmanager van de appartementen waar de eiser verbleef, die bevestigde dat de eiser naar het politiebureau aan de Keizerstraat was gebracht. Zij zocht onmiddellijk juridische bijstand in Suriname en bleef alle door de autoriteiten gevraagde documenten toezenden.
- [47] Vanaf 9 oktober zag zij in Trinidad, Suriname, Jamaica en elders uitgebreide berichtgeving in de media waarin werd beweerd dat de eiser was gearresteerd in verband met fraude en witwassen. Zij vernam tevens van de Surinaamse raadsman dat de eiser onderworpen was aan een beperkingsbevel dat haar communicatie aan banden legde, en van de bank dat al haar rekeningen en prepaidkaarten in Suriname waren bevroren naar aanleiding van een beschikking van 3 november 2020.

- [48] Mevrouw Pagee ontving updates van advocaat Nibte in Suriname dat de gezondheid en de psychische toestand van de eiser achteruitgingen. Ze beschreef ook het korte telefoontje van de eiser via de telefoon van een andere gedetineerde in november 2020, waarin hij zei dat zijn detentie met nog eens 30 dagen was verlengd tijdens een hoorzitting die hij niet begreep en waarbij zijn advocaat niet aanwezig was. Volgens haar verslag van de raadsman werd de eiser in de vroege stadia van zijn detentie vaak niet op de hoogte gesteld van hoorzittingen of had hij geen toegang tot vertegenwoordiging.
- [49] Na de uiteindelijke terugkeer van de eiser naar huis in 2022 constateerde mevrouw Pagee dat hij leed aan ernstige visuele beperkingen, evenwichtsstoornissen en langdurige verkleuringen en laesies op zijn benen. Zij vergezelde hem naar Londen voor een specialistisch onderzoek, waar tests een grote bloedprop in de hersenen, een aanzienlijke verslechtering van de cardiovasculaire conditie waarvoor vier stents nodig waren, en schade aan de oogzenuw bevestigden, met als gevolg een verlies van meer dan 75 procent van zijn normale gezichtsveld. Zij meldt dat hij door deze aandoeningen niet meer in staat is om zich zelfstandig in de openbare ruimte te verplaatsen, niet meer kan autorijden en voor zijn mobiliteit en dagelijks functioneren afhankelijk is van haar. Zij verklaarde dat hun financiële middelen ernstig zijn uitgeput als gevolg van medische kosten, bevroren tegoeden en het onvermogen van de eiser om te werken.

Murwin Dubois (deskundige)

- [50] De heer Murwin Dubois, een advocaat in Suriname met 17 jaar praktijkervaring in het burgerlijk, straf- en belastingrecht, verklaarde dat hij uitgebreide ervaring had met beperkingsbevelen in het kader van de Surinaamse strafvordering. Hij legde uit dat dergelijke bevelen, uitgevaardigd op grond van art. 40, lid 2, van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, het openbaar ministerie in staat stelden een verdachte tot acht dagen lang alle communicatie te ontzeggen, met inbegrip van toegang tot een raadsman. Hij bevestigde dat hij eerder betrokken was geweest bij zaken waarin beperkingsbevelen onwettig werden bevonden omdat de vereiste gronden niet waren gespecificeerd, de maatregelen onnodig streng waren of de communicatie met de raadsman op ongerechtvaardigde wijze werd beperkt.

- [51] De heer Dubois legde uit dat er op grond van artikel 48 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering een grondslag bestond voor voorlopige hechtenis, maar dat hij in de zaak van de eiser geen spoor van een dergelijk bevel had gezien. Hij stelde dat de beperkingsmaatregel een vrijheidsberoving vormde, die uitsluitend door het Openbaar Ministerie werd uitgeoefend in plaats van door een onafhankelijke rechterlijke instantie. Volgens hem functioneerde de maatregel als een vorm van incommunicado-detentie. Hij verwees naar internationale instanties, waaronder uitspraken van het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties, het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten en het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens, die incommunicado-detentie en vertraagde toegang tot de rechter beschouwden als ernstige schendingen van het recht op vrijheid, die vaak neerkwamen op willekeurige detentie of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling.
- [52] Hij legde uit dat het rechtsstelsel van Suriname monistisch is, wat inhoudt dat verdragsverplichtingen zoals die uit hoofde van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (ICCPR), het Amerikaans Verdrag inzake de Rechten van de Mens en het RTC rechtstreeks van toepassing zijn en voorrang hebben boven het nationale recht. Hij merkte op dat Suriname artikel 40, lid 2, niet heeft gewijzigd sinds de invoering van het Wetboek van Strafvordering in 1977, ondanks ingrijpende hervormingen in Nederland waarbij vergelijkbare beperkingen zijn afgeschaft of beperkt. Hij zette de Surinaamse aanpak af tegen het Nederlandse systeem, waar dergelijke maatregelen niet langer dan zes dagen mogen duren, onmiddellijke rechterlijke toetsing vereisen en de automatische aanstelling van een plaatsvervangende raadsman in gang zetten om de rechten van de verdachte te waarborgen. In Suriname bestonden er geen gelijkwaardige waarborgen.
- [53] De heer Dubois zei dat Surinaamse openbare aanklagers in de praktijk vaak gebruik maakten van beperkingsbevelen, niet als uitzonderlijke maatregelen maar als routine-instrumenten in het vroege stadium van het onderzoek, onder meer in diverse drugs-, fraude- en corruptiezaken. Hij stelde dat deze bevelen vaak steunden op gestandaardiseerde, algemene motiveringen die louter de wettekst herhaalden in plaats van

specifieke omstandigheden of ernstige verdenkingen aan te voeren, zoals de wet vereist. Hij merkte verder op dat de bevelen bijna altijd voor de maximale periode van acht dagen werden opgelegd, zonder uitleg over de duur, en dat openbare aanklagers doorgaans kozen voor de strengste beperking, namelijk het volledig ontzeggen van toegang tot een raadsman, in plaats van voor minder ingrijpende, toegestane beperkingen.

[54] Hij stelde dat verdachten aan wie een beperking was opgelegd drie dagen de tijd hadden om in beroep te gaan, maar omdat hun tijdens deze periode contact met een advocaat werd ontzegd, dergelijke beroepen in de praktijk vrijwel onmogelijk zijn.

[55] Met betrekking tot de zaak van de eiser was de heer Dubois van mening dat de toepassing van artikel 40, lid 2, aanzienlijke gevolgen had. Gezien de aard van beperkingsbevelen zou de eiser gedurende een langere periode zijn vastgehouden zonder toegang tot een raadsman, zonder communicatie met familie en zonder gerechtelijk toezicht. Hij merkte op dat in de internationale jurisprudentie wordt erkend dat een dergelijke isolatie neerkomt op onmenselijke behandeling en dat verhoren die tijdens dergelijke beperkingen worden afgenomen, het risico inhouden van onherstelbare schade aan de eerlijkheid van de strafprocedure.

Dr. Jonathan Clague (deskundige)

[56] Dr. Jonathan Clague is cardioloog in het Royal Brompton and Harefield Hospital in Londen en heeft meer dan veertig jaar klinische ervaring. Hij verklaarde dat hij de eiser sinds 2009 had behandeld en volledige toegang had tot zijn medische dossiers. Hij legde uit dat de eiser zich in 2009 voor het eerst meldde met een hartinfarct, waarvoor een angioplastiek (dotteren) en het plaatsen van een stent werden uitgevoerd. Op dat moment leed de eiser al aan diabetes type 2 en hypertensie en kreeg hij een complex medicatieregime voorgeschreven en het advies om gespecialiseerde diabeteszorg te zoeken. De eiser kwam in 2016 terug voor een follow-up, toen een angiogram verdere coronaire aandoeningen aantoonde die een nieuwe stent vereisten.

- [57] Dr. Clague verklaarde dat de eiser tijdens het consult in mei 2019 melding maakte van aanhoudende *angina pectoris* en *claudicatio intermittens*. Uit verdere coronaire angiografie bleek ernstige coronaire hartziekte in drie bloedvaten. Er werd nog een stent geplaatst en de eiser moest binnen een jaar terugkomen voor een verdere ingreep, aangezien het uitblijven van tijdige specialistische follow-up na complexe coronaire ingrepen, risico's met zich meebracht op restenose (verstopping of vernauwing van de kransslagader), stolling en ernstige cardiovasculaire voorvallen.
- [58] In november 2020 werd hij door mevrouw Pagee geïnformeerd dat de eiser in Suriname was opgesloten zonder de juiste medicatie, voeding of toegang tot specialistische zorg, en dat hij de geplande hartingreep niet kon ondergaan. Hij stelde een medische brief op waarin hij adviseerde dat de diabetes, hypertensie en ernstige coronaire aandoening van de eiser goede monitoring vereisten en dat de omstandigheden in de gevangenis onveilig waren voor iemand met zijn aandoening. Later werd hem meegedeeld dat een internist in Suriname, dr. Goerdat, had geprobeerd de diabetes en de perifere vasculaire complicaties van de eiser te behandelen, maar dat de aanbevolen ingrepen niet konden worden uitgevoerd wegens een gebrek aan apparatuur en expertise. Dr. Clague stuurde in december 2021 nog een brief waarin hij een spoedreis adviseerde, zodat de eiser de noodzakelijke cardiale en vasculaire behandeling kon krijgen.
- [59] Dr. Clague verklaarde dat hij in augustus 2022 te horen kreeg dat de eiser, terwijl hij nog in Suriname verbleef, een aandoening had gehad die leek op een hartinfarct. Nadat de eiser toestemming had gekregen om het land te verlaten, keerde hij in oktober 2022 terug naar dr. Clague. Zijn coronaire hartziekte was sinds 2019 aanzienlijk verergerd, en dr. Clague plaatste vier stents. Een beeldvormend onderzoek bevestigde vervolgens ernstige perifere vaatziekte in beide benen, waardoor het plaatsen van stents ondoenbaar was. Hij schreef de verergering van de ziekte toe aan het langdurige gebrek aan adequaat medisch toezicht tijdens de detentie van de eiser.
- [60] Hij meldde ook dat hij op de hoogte was gebracht van neurologische symptomen die de eiser begin 2022 in Suriname had ervaren en dat hem vervolgens was meegedeeld dat een

neuroloog een beroerte had vastgesteld, wat later door beeldvormend onderzoek in Londen werd bevestigd. Naar zijn mening zouden de gemelde detentieomstandigheden zeker hebben bijgedragen aan de verslechtering van de cardiovasculaire en algemene gezondheid van de eiser.

Bewijs van de getuigen van de gedaagde

Romeo Rampersad

- [61] De heer Romeo Krishnadath Rampersad was sinds oktober 2020 werkzaam als plaatsvervangend officier van justitie en later als officier van justitie bij het Parket van de Procureur Generaal in Suriname. In deze hoedanigheid was hij betrokken bij de strafrechtelijke procedure tegen de eiser, aanvankelijk op de achtergrond en later, vanaf 2022, rechtstreeks.
- [62] Hij verklaarde dat de eiser op 8 oktober 2020 rechtmatig in voorlopige hechtenis was genomen op basis van gegronde verdenkingen van ernstige strafbare feiten, en dat vanwege de ernst van de zaak de vrije communicatie met zijn advocaat op grond van artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering gedurende twee opeenvolgende periodes van acht dagen was beperkt.
- [63] Hij persisteerde dat de advocaten van de eiser, mevrouw Lalji en mevrouw Nibte, de eiser vanaf de datum van aanhouding continu vertegenwoordigden. Hij verklaarde verder dat de rechtmatigheid van de vrijheidsbeneming op 13 oktober, 13 november en 9 december 2020 door de rechtbank was getoetst en bevestigd.
- [64] Hij legde uit dat uit nader onderzoek was gebleken dat de eiser in 2018 namens de vorige regering werkzaamheden had verricht in verband met het HFLD-initiatief, maar dat hij de SPSB had gefactureerd met behulp van algemene omschrijvingen zoals “marktonderzoek”, “marketing”, “advies” en “technische ondersteuning”, waardoor de valse indruk werd gewekt dat de diensten voor de SPSB waren verricht. Volgens hem stelden deze facturen de eiser in staat om op onrechtmatige wijze 280.000 euro te ontvangen. Hij verklaarde dat

de eiser tijdens verhoren, waaronder een verhoor dat op 20 oktober 2020 werd opgenomen, zowel de opzet van de facturen als de ontvangst van deze gelden heeft bekend.

- [65] De heer Rampersad verklaarde dat de advocaat van de eiser op 27 oktober 2020 de procureur-generaal op de hoogte bracht van de medische toestand van de eiser, wat leidde tot zijn overplaatsing naar de medische afdeling van de Santo Boma-gevangenis voor behandeling. In een verdere brief van 15 december 2020 verzocht de procureur-generaal om de eiser toegang te verlenen tot gespecialiseerde medische hulp. Hij voegde eraan toe dat het Hof van Justitie op 21 december 2020 de vrijlating van de eiser uit voorlopige hechtenis gelastte op medische en humanitaire gronden. Hij legde uit dat de rechtbank van het kantongerecht in september 2022 een zitting heeft opgeschort om de eiser in staat te stellen naar het buitenland te reizen voor medische behandeling.
- [66] Ten slotte verklaarde hij dat uit het strafdossier bleek dat de eiser bij elk verhoor was bijgestaan door een beëdigd tolk of vertaler die voor vertolking Nederlands-Engels zorgde.
- [67] Tijdens het kruisverhoor werden verschillende bijlagen bij de getuigenverklaring van de heer Rampersad onder de loep genomen en werd duidelijk dat er bij verschillende zittingen in de zaak van de eiser geen advocaat was geregistreerd om hem te vertegenwoordigen. Er was ook geen bewijs dat er beroep was aangetekend tegen de beperking.
- [68] In een reeks vragen van de rechtbank werd de aandacht gevestigd op verslagen van 8 oktober 2020 van het politieverhoor van de eiser. De heer Rampersad verklaarde dat de eiser die documenten nooit als onderdeel van zijn dossier zou hebben ontvangen voordat de beperking was opgeheven. Hij beweerde dat toen de eiser in hechtenis werd genomen, hij en zijn advocaat de beperkingsbevelen hadden ontvangen, maar dat andere documenten hem niet waren verstrekt vanwege de beperking.

Claudia Brigitte Bruining (deskundige)

- [69] Mevrouw Claudia Brigitte Bruining, hoofdaanklager bij het Parket van de Procureur Generaal van Suriname, legde uit dat het Surinaamse strafprocesrecht historisch gezien is

afgeleid van het Nederlandse recht en het proces regelt waarbij vermoedelijke strafbare feiten worden onderzocht en vervolgd. Zij verklaarde dat het formele strafrecht zowel diende om onderzoeken te standaardiseren als om ervoor te zorgen dat verdachten met respect voor hun menselijke waardigheid werden behandeld.

[70] Zij beschreef het begrip 'verdachte' in artikel 19 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering als een persoon ten aanzien van wie feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld doen ontstaan. Zij legde uit dat dit vermoeden objectief moest zijn en gebaseerd op verifieerbare omstandigheden in plaats van louter intuïtie. Zij schetste ook het scala aan dwangmaatregelen waarover onderzoekers en openbare aanklagers beschikken, zoals aanhouding, arrestatie, vasthouding voor verhoor, hechtenis en voorlopige hechtenis, die elk een wettelijke grondslag, objectieve redenen en rechterlijke toetsing vereisen. Zij merkte op dat verdachten procedurele rechten hebben, waaronder de mogelijkheid om hechtenisbevelen aan te vechten voor de rechtercommissaris en, indien nodig, het Hof van Justitie.

[71] Mevrouw Bruining gaf een gedetailleerde analyse van artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, dat vrije communicatie tussen een aangehouden verdachte en zijn raadsman garandeert, maar ook beperkingen toestaat in specifieke omstandigheden. Zij legde uit dat artikel 40 de officier van justitie tijdens het vooronderzoek, of de rechtercommissaris tijdens het gerechtelijk onderzoek, toestond de toegang tot een raadsman voor maximaal acht dagen te beperken wanneer er een ernstig vermoeden bestond dat vrije communicatie, informatie zou onthullen die de verdachte tijdelijk niet mocht weten, of zou worden misbruikt om het onderzoek te belemmeren. Zij verklaarde dat dergelijke beperkingen geen invloed hadden op de aanstelling van een raadsman, maar alleen op de mogelijkheid om vrij te communiceren.

[72] Zij vatte verschillende Surinaamse rechterlijke uitspraken samen waarin artikel 40 werd uitgelegd, en merkte op dat de rechtbanken, beperkingen hadden gehandhaafd wanneer het onderzoek in gevaar dreigde te komen, onder meer wanneer dezelfde advocaat meerdere verdachten vertegenwoordigde of wanneer het voortijdig onthullen van informatie de

verdachte in staat zou kunnen stellen verklaringen aan te passen of bewijsmateriaal te beïnvloeden. Mevrouw Bruining merkte ook op dat de rechtbanken in andere gevallen, beperkingen hadden opgeheven wanneer het Openbaar Ministerie de noodzaak daarvan niet had aangetoond. Zij legde uit dat bezwaren tegen beperkingen binnen drie dagen bij het Hof van Justitie konden worden ingediend en dat de rechtbanken onderzochten of beperkingen dringend noodzakelijk waren in het belang van de waarheidsvinding.

- [73] Mevrouw Bruining benadrukte dat artikel 40 nooit door de rechtbanken of het Constitutionele Hof was vernietigd als strijdig met de Grondwet, het Amerikaanse Verdrag inzake de Rechten van de Mens of het IVBPR. Zij zei dat deze internationale instrumenten bindend waren in Suriname, maar dat de rechterlijke macht nooit had geoordeeld dat artikel 40 het recht op rechtsbijstand of de toegang tot de rechter schond. Zij benadrukte dat de bepaling het al lang bestaande beginsel weerspiegelde, dat ook in het vroegere Nederlandse recht was verankerd en in Richtlijn 2013/48/EU van de Europese Unie (EU) werd erkend, dat beperkte, tijdelijke beperkingen op de toegang tot een raadsman noodzakelijk kunnen zijn om vernietiging van bewijsmateriaal, samenspanning of inmenging in het onderzoek te voorkomen, mits deze strikt gerechtvaardigd en in de tijd beperkt zijn.
- [74] Zij concludeerde dat de Surinaamse regeling van artikel 40 deel uitmaakte van een samenhangend rechtskader waarin de rechten van verdachten werden afgewogen tegen de plicht van de Staat om in strafrechtelijke procedures de waarheid aan het licht te brengen. Zij stelde dat de op grond van artikel 40 toegestane beperkingen volgens het Surinaamse recht geldig bleven en binnen de grenzen van wettelijke en gerechtelijke waarborgen werden toegepast, uitsluitend wanneer de bijzondere omstandigheden van de zaak dit vereisten.
- [75] Tijdens het kruisverhoor bevestigde mevrouw Bruining dat de officier van justitie die een beperkingsbevel uitvaardigt, geen gerechtelijk ambtenaar is. Zij gaf ook aan dat zij op geen enkele wijze betrokken was bij de vervolging van de eiser. Zij kende de zaak alleen uit het dossier dat aan haar kantoor was voorgelegd.

[76] Mevrouw Bruining bevestigde ook dat als het beperkingsbevel tegelijk met een aanhoudingsbevel wordt uitgevaardigd, de aanhoudingszitting zou plaatsvinden zonder dat er een advocaat aanwezig is voor de aangehoudene. In die omstandigheden zou de verdachte worden ondervraagd, vervolgens zonder advocaat voor de rechter verschijnen met betrekking tot zijn aanhouding en dan zou de termijn voor het indienen van een bezwaar tegen het beperkingsbevel verstrijken.

Samenvatting van de Stellingen

Stellingen van de eiser

[77] De eiser voerde aan dat hij willekeurig in Suriname was vastgehouden zonder toegang tot een rechtbank of een raadsman, hetgeen neerkwam op een schending van zijn rechten op vrij verkeer, het verrichten van diensten en het zich verplaatsen als geschoolde onderdaan van de Gemeenschap op grond van de artikelen 36, 37 en 46 van het RTC.

[78] Eiser stelde dat de feiten niet werden betwist. De verwerende Staat heeft geen bewijs aangevoerd dat in tegenspraak is met de bewering van eiser dat hij 18 dagen zonder toegang tot een raadsman en ongeveer 77 dagen zonder toegang tot een rechter is vastgehouden (of ten minste 8 dagen, indien de deelname van eiser aan een telefoongesprek dat de beperking verlengde, wordt beschouwd als toegang tot de rechter).

[79] De eiser merkte op dat de gedaagde zijn detentie rechtvaardigt op grond van artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, dat voorziet in beperking. De eiser betoogde echter dat, zelfs indien dit geldig is volgens het nationale recht, (i) beperking in zijn geval niet gerechtvaardigd was, (ii) de bepaling fundamenteel onverenigbaar is met het RTC, en (iii) het gebruik ervan in de praktijk in strijd is met de rechten van het RTC en internationale mensenrechtencnormen. De eiser voerde aan dat het opleggen van een beperkingsbevel een belemmering vormde voor zowel het recht op vrij verkeer als het recht om diensten te verlenen, en dat het recht op vrij verkeer nauw verbonden was met fundamentele mensenrechten.

- [80] Zich sterk beroepend op het Verdrag van Wenen inzake het Verdragenrecht (“VCLT”), stelde de eiser dat de RTC-rechten effectief en doelgericht moeten worden geïnterpreteerd. Hij voerde aan dat toegang tot een rechtbank en tot juridische bijstand essentieel zijn om de RTC-rechten effectief te maken. Meer bepaald kan het recht op vrij verkeer niet op zinvolle wijze worden uitgeoefend in een juridische omgeving die willekeurige of incommunicado-detentie toestaat, wat inherent in strijd is met de mensenrechtennormen.
- [81] De raadsman drong er bij het Hof op aan om aan de hand van het Handvest de fundamentele mensenrechten vast te stellen die aan onderdanen van de Gemeenschap toekomen, en omschreef het Handvest als een op maat gemaakt Caribische wetboek, opgesteld door Caribische mensen voor Caribische mensen. De eiser pleitte voor de juridische en interpretatieve kracht van het Handvest. Hij stelde dat het Handvest een ‘besluit’ vormt van een orgaan van de Gemeenschap op grond van artikel 9 van het RTC, en bekritiseerde het tegengestelde standpunt van de Amicus. Hij verwees naar *Myrie v State of Barbados (No 2)*¹ om te stellen dat uit besluiten van de Conferentie van regeringsleiders, zoals de vaststelling van het Handvest, bindende verplichtingen kunnen voortvloeien. Subsidiair werd aangevoerd dat het Handvest op zijn minst als een gezaghebbend interpretatief instrument dient. Op basis van artikel 31 van het VCLT werd aangevoerd dat de opname van het Handvest in de preambule van het RTC het juridische relevantie verleende. In antwoord op vragen van de rechters aanvaardde de raadsman dat het Hof ook naar de grondwetten van de lidstaten en andere internationale instrumenten kon kijken om de fundamentele mensenrechten vast te stellen die onderdanen van de Gemeenschap genieten.
- [82] Wat betreft de beperkingsregeling legde de eiser bewijs (waaronder deskundigenrapporten) over waaruit blijkt dat de bepaling vaag is, vatbaar voor misbruik en in strijd met moderne normen op het gebied van strafvordering en mensenrechten. Hij zette de Surinaamse aanpak in een ongunstig daglicht ten opzichte van het Nederlandse model (waarop deze oorspronkelijk was gebaseerd), waarbij hij opmerkte dat dit laatste inmiddels is gewijzigd om te voorzien in onmiddellijk gerechtelijk toezicht en gegarandeerde rechtsbijstand door de aanstelling van een plaatsvervangende raadsman.

---

¹ [2013] CCJ 3 (OJ), (2013) 83 WIR 104, punt [8].

- [83] De raadsman voerde aan dat, hoewel de eiser tijdens het verhoor in één enkele zin te horen kreeg dat hij recht had op een raadsman, dat recht door het bestaan van de beperking illusoir werd gemaakt. De eiser stelde dat de beperking leidde tot een absolute ontzegging van toegang tot een raadsman op grond van art. 40, lid 2, van het Surinaams Wetboek van Strafvordering. Aangevoerd werd dat de beperking de eiser belette om in aanwezigheid van een raadsman te worden verhoord, alsook om het beperkingsbevel en het aanhoudingsbevel met een raadsman aan te vechten, waardoor de positie van een verdachte volledig werd ondermijnd.
- [84] De raadsman voerde aan dat de eiser tussen 7 en 24 oktober 2020 zonder juridische vertegenwoordiging bleef, wat resulteerde in een ondertekende bekentenis waarop later in de strafprocedure een beroep werd gedaan. De zittingen die op 13 oktober, 13 november en 9 december 2020 werden gehouden met betrekking tot de voortzetting van de detentie, vonden plaats zonder dat een raadsman aanwezig was. Hoewel de beperking tegen de tijd van de zittingen in november en december was opgeheven, was het openbaar ministerie verantwoordelijk voor het verstrekken van kennisgevingen en gebeurde dit vaak op de uiterst korte termijn. De eiser verbleef ongeveer 75 dagen in detentie zonder tenlastelegging, en geen van de bewijzen betreffende het effect van deze gebeurtenissen op zijn persoon werd betwist.
- [85] Verwijzend naar de garantie als vastgelegd in artikel II, lid 2, onder e), van het Handvest inzake het recht op vrij verkeer binnen de Gemeenschap, onder voorbehoud van uitzonderingen en beperkingen “die in een democratische samenleving redelijkerwijs te rechtvaardigen zijn”, betoogde de eiser dat elke opheffing van zijn recht op vrij verkeer alleen gerechtvaardigd kon worden op grond van het feit dat dit “in een democratische samenleving noodzakelijk” was. Hij stelde dat het verzuim van de gedaagde om zijn inbreuk op zijn rechten te rechtvaardigen aan de hand van de toets van de noodzaak in een democratische samenleving, de inbreuk onevenredig en ongerechtvaardigd maakt. De eiser verwees naar jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, het Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens en het Mensenrechtencomité van de

Verenigde Naties, die bevestigt dat incommunicado-detentie een schending vormt van het recht op vrijheid, een eerlijk proces en bescherming tegen onmenselijke behandeling.

- [86] In antwoord op vragen van de rechters over de wijze waarop het recht van eiser om diensten te verlenen door de detentie was aangetast, gaf de raadsman aan dat eiser voor zijn werk in de hele regio actief moest zijn en dat zijn detentie hem daarvan weerhield. Er werd verwezen naar de in het dossier vastgelegde, door beide partijen erkende feiten, waaronder het feit dat politieagenten op 6 oktober 2020 de paspoorten van eiser in zijn appartement in beslag hadden genomen, waardoor hij niet kon vertrekken.
- [87] De raadsman van de eiser ging ook in op medisch bewijs, waaronder bewijs van de beroerte die hij in juni 2022 had gehad, en bracht kwesties van causaliteit naar voren, met het argument dat de detentie-omstandigheden hadden bijgedragen aan de verslechtering van zijn gezondheid. Er werd aangevoerd dat als de eiser toegang tot een raadsman had gehad, hij wellicht eerder zou zijn vrijgelaten, met positieve gevolgen voor zijn gezondheid.
- [88] De eiser verwierp de vijf belangrijkste gronden voor verweer die door de gedaagde naar voren werden gebracht. Hij:
- i. beweerde dat de stelling van de gedaagde dat hij in feite vanaf de eerste dag van zijn detentie een raadsman had, in tegenspraak is met het bewijs;
  - ii. voerde aan dat er geen bewijs is dat de detentie noodzakelijk was ter bescherming van de openbare zeden of ter handhaving van de openbare orde en veiligheid in de zin van artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC, of dat dit de bedoeling was achter de beperking;
  - iii. voerde aan dat het bewijs van discriminerende behandeling geen eerste vereiste is voor een schending van het RTC;
  - iv. stelde dat het argument van de gedaagde dat het Handvest niet bindend is, artikel 9 van de RTC verkeerd interpreteert;
  - v. benadrukte dat het CCJ bevoegd is, aangezien hij het Hof niet verzoekt om internationale mensenrechtenverdragen af te dwingen, maar zich baseerde op het RTC zelf en de uitleg daarvan in het licht van het Handvest.

[89] Samenvattend stelde de eiser dat het bewijs een ernstige schending van de RTC-rechten aantoonde, verergerd door schendingen van minimale mensenrechtennormen, zonder dat de gedaagde daarvoor een legitieme rechtvaardiging heeft gegeven.

Stellingen van de gedaagde

[90] De gedaagde voerde aan dat de eiser op rechtmatige wijze was vastgehouden, tijdig toegang had gehad tot juridische bijstand en op humane en medisch verantwoorde wijze was behandeld, zonder dat hij uitsluitend op grond van zijn nationaliteit werd gediscrimineerd. De gedaagde ontkende de beweringen zijdens de eiser dat hij was benadeeld wat betreft het genot van zijn rechten op vrij verkeer en het verlenen van diensten.

[91] De raadsman van de gedaagde stelde dat de eiser zijn beweringen ten onrechte baseerde op de veronderstelling dat hij in Suriname geen eerlijk proces zou kunnen krijgen. In reactie op de stelling van de eiser dat artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering onverenigbaar is met het recht op vertegenwoordiging door een raadsman, merkte de gedaagde op dat zijn getuige-deskundige, mevrouw Bruining, had verduidelijkt dat artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering niet terzijde was geschoven of nietig was verklaard door de Surinaamse rechtbanken.

[92] De gedaagde benadrukte dat de eiser een gekozen raadsman had die hem vanaf de eerste dag van zijn detentie vertegenwoordigde en die regelmatig contact had met het Openbaar Ministerie om zijn belangen te behartigen. Bovendien heeft de eiser nooit verklaringen afgelegd tegenover de politie, het Openbaar Ministerie of de rechtbank zonder dat er sprake was van deugdelijke vertalingen of tolkdiensten Nederlands-Engels. De raadsman van de gedaagde ging in op bewijsmateriaal betreffende verhoren en vertalingen, waarbij hij zich baseerde op een politierapport waarin werd aangegeven dat er een vertaler aanwezig was geweest en dat de eiser het betreffende document had ondertekend.

- [93] In antwoord op vragen van de rechtbank over de rechtmatigheid van detentie zonder detentiebevel, was de gedaagde het, samen met de eiser, eens dat voor detentie een schriftelijk detentiebevel vereist was. De gedaagde verwees naar een detentiebevel dat in het dossier in het Nederlands was opgenomen, waarbij hij opmerkte dat dit in het Engels moest worden vertaald.² Er werd aanvaard dat het document alleen betrekking had op detentie en niet op de beperking.
- [94] De raadsman van de gedaagde voerde aan dat de wetten van Suriname gelijkelijk van toepassing waren op alle personen binnen zijn rechtsgebied, met inbegrip van Surinaamse onderdanen, CARICOM-onderdanen en andere vreemdelingen. Er werd aangevoerd dat, gezien de omstandigheden van het onderzoek, de beperking werd toegepast op alle raadslieden om de integriteit van het proces te beschermen. De gedaagde herhaalde dat de eiser in alle opzichten (inclusief toegang tot medische voorzieningen) op dezelfde manier werd behandeld als inwoners en burgers van Suriname die redelijkerwijs verdacht worden van het plegen van ernstige strafbare feiten.
- [95] Bovendien voerde de raadsman van de gedaagde aan dat de aan de eiser opgelegde beperkingen, gezien de omstandigheden, gerechtvaardigd waren op grond van artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC ter bescherming van de openbare zeden en ter handhaving van de openbare orde en veiligheid, in de context van een onderzoek waarbij een staatsbedrijf en beschuldigingen van corruptie betrokken waren. De raadsman voerde aan dat een dergelijke strafrechtelijke handhaving in de gegeven omstandigheden redelijk en evenredig was om de schade die door de vermoedelijke handelingen van de eiser was veroorzaakt, te beperken en te herstellen. De raadsman verwees naar jurisprudentie ter ondersteuning van de stelling dat de beperkingen werden toegepast binnen een nationaal wetgevingskader dat voorziet in een doeltreffende en toegankelijke beroepsprocedure en herzieningsprocedure met adequate waarborgen ter bescherming van de rechten van de eiser. De raadsman erkende dat de bewoordingen van artikel 226 willekeurige of ongerechtvaardigde maatregelen verbieden, maar hield vol dat de in deze zaak opgelegde beperkingen aan de vereiste norm voldeden.

---

² De gedaagde heeft vervolgens een vertaalde kopie ingediend van een beschikking van 8 oktober 2020, gegeven op grond van artikel 48 van het SCCP, tot voorlopige hechtenis van de eiser voor een periode van zeven dagen.

- [96] Op basis van *Gilbert v State of Barbados*,³, werd in de pleidooien ook herhaald dat de eiser niet had aangetoond dat de schending van zijn recht op vrij verkeer en het verlenen van diensten binnen Suriname was gebaseerd op een behandeling die uitsluitend op grond van nationaliteit discriminerend was. De gedaagde stelde dat het louter beweren dat de eiser in Suriname geen eerlijk proces zal krijgen, geen kwestie van discriminatie op grond van nationaliteit alleen aan de orde stelt.
- [97] Gedaagde stelde dat het Handvest vanaf het begin door de opstellers en ondertekenaars als niet-bindend werd beschouwd. De eiser beriep zich dan ook tevergeefs op het Handvest om zijn verzoek aan de rechtbank om het Surinaamse strafprocesrecht te toetsen kracht bij te zetten. De raadsman van gedaagde betoogde dat het Handvest niet bedoeld was als minimumnorm voor de behandeling van CARICOM-onderdanen en sloot zich aan bij het standpunt van CARICOM dat het Handvest niet juridisch bindend was.
- [98] Bovendien voerde de gedaagde aan dat, hoewel het CCJ heeft erkend dat het rekening kan houden met beginselen van het internationaal recht inzake de mensenrechten bij het vormgeven en ontwikkelen van relevant Gemeenschapsrecht, het Hof heeft verklaard dat het niet bevoegd is om de verklaringen en bevelen af te geven die de eiser in deze procedure met betrekking tot de schendingen van de mensenrechten heeft gevraagd.
- [99] Daarnaast weerlegde de gedaagde de argumenten van de eiser met betrekking tot de norm ‘noodzakelijk in een democratische samenleving’ voor beperkingen op de vrijheid van verkeer. Deze eis en de gedetailleerde sub-eisen daarvan maken deel uit van het Europese mensenrechtenstelsel ingevolge het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, en zijn niet van toepassing op de door het RTC opgerichte CSME.
- [100] De raadsman van de gedaagde bevestigde dat beslissingen van het Hof in zijn oorspronkelijke jurisdictie bindend zijn voor Suriname en dat deze moeten worden geïmplementeerd door middel van binnenlandse maatregelen, waaronder mogelijk wetswijzigingen. Indien het Hof de beperking onwettig zou bevinden, stelde de raadsman

---

³ [2019] CCJ 2 (OJ) in [24].

dat de eiser zich op die beslissing zou kunnen beroepen voor de nationale rechtbanken in Suriname. Wat betreft de gevolgen van een dergelijke vaststelling van onwettigheid voor de strafprocedure, stelde de raadsman van de gedaagde dat Suriname een semi-monistisch systeem hanteert waarin alleen rechtstreeks toepasselijke verdragsbepalingen deel uitmaken van het nationale recht. Tot op heden heeft geen enkele nationale beslissing een beperkingsbevel volledig vernietigd als ongrondwettig, hoewel er in individuele gevallen beroep is aangetekend tegen beperkingsbevelen en deze zijn opgeheven.

[101] Gedaagde ontkende elke verantwoordelijkheid voor de schade die eiser zou hebben geleden als gevolg van de opgelegde beperkingen.

Stellingen van CARICOM, Amicus Curiae

[102] Het Hof stelde de volgende vragen aan CARICOM:

- (i) Wat is de juridische status van het Handvest van het maatschappelijk middenveld voor CARICOM en de relevantie van het Handvest voor de uitleg en toepassing van het RTC?
- (ii) Wat is de relatie tussen de uitoefening van gemeenschapsrechten en de bevoegdheid van nationale wetshandhavingsautoriteiten om het nationale strafrecht toe te passen?

[103] Wat betreft de juridische status en het karakter van het Handvest concludeerde CARICOM dat het Handvest niet voldoet aan de criteria van een verdrag zoals gedefinieerd door het VCLT, aangezien het geen bepalingen bevat inzake ondertekening, ratificatie of toetreding, en geen inleidende bepalingen bevat die duiden op een overeenkomst. CARICOM stelde dat, in tegenstelling tot Protocol I tot wijziging van het Verdrag tot oprichting van CARICOM, dat slotbepalingen bevat voor de inwerkingtreding na ratificatie, het Handvest declaratoir is en diverse door de CARICOM-lidstaten aangegane verplichtingen consolideert. De Gemeenschap merkte op dat Trinidad en Tobago de enige lidstaat is die een akte van ratificatie van het Handvest heeft ingediend, maar wees erop dat dit niet vereist is door het Handvest of de resolutie tot vaststelling van het Handvest.

- [104] CARICOM concludeerde ook dat het Handvest en de resolutie tot vaststelling van het Handvest geen bindend besluit of aanbeveling van de Conferentie vormen. Er werd herhaald dat het Handvest declaratoir is en geen juridisch bindende verplichtingen creëert. De Gemeenschap merkte op dat de besluiten van de Conferentie inzake niet-naleving van het Handvest slechts de vorm van aanbevelingen hebben, en dat er weinig aanwijzingen zijn voor latere besluiten waarin concrete stappen worden genomen om het Handvest ten uitvoer te leggen. CARICOM wees ook op een besluit van de Conferentie tijdens haar dertiende buitengewone vergadering in 2008, waaruit blijkt dat de regeringsleiders van plan waren een extra stap te zetten om het Handvest juridisch bindend te maken.
- [105] CARICOM merkte op dat CARICOM-burgers onvervreembare rechten hebben die voortvloeien uit de communautaire rechtsorde, en omschreef het Handvest als een verklaring van de gezamenlijke intentie van de lidstaten dat hun burgers bepaalde fundamentele rechten moeten kunnen uitoefenen. CARICOM stelde dat het Handvest, hoewel het in strikte zin niet juridisch bindend is, de gedeelde normatieve verbintenissen van de CARICOM-lidstaten weerspiegelt.
- [106] CARICOM stelde verder dat er gewettigde verwachtingen konden ontstaan wanneer er precieze, onvoorwaardelijke en consistente toezeggingen waren gedaan waarop men had vertrouwd, en dat de instellingen van de Gemeenschap verplicht waren om binnen de rechtsstaat te handelen en dergelijke verwachtingen niet te frustreren.
- [107] Wat betreft de relevantie van het Handvest voor de uitlegging en toepassing van het RTC, stelde CARICOM voor dat het CCJ de verwijzing naar het Handvest in de preambule van het RTC zou kunnen beschouwen als een context voor de uitlegging van de bepalingen van het RTC. CARICOM voerde verder aan dat dit Hof kan vaststellen dat (1) de in het Handvest neergelegde rechten deel uitmaken van de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht, hetzij op basis van de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten of hun gemeenschappelijke naleving van internationale mensenrechtenbeginselen, hetzij op een andere grond, of dat (2) de in het Handvest neergelegde rechten in aanmerking kunnen worden genomen bij de uitlegging of

toepassing van het Verdrag krachtens het mandaat van het Hof als vastgelegd in artikel 217, lid 1, van het RTC.

[108] Met betrekking tot de tweede vraag van het Hof stelde CARICOM dat niets in het RTC de bevoegdheid van nationale wetshandhavingsautoriteiten om het nationale strafrecht toe te passen, opheft of afzwakt. CARICOM wees erop dat, ondanks de wijziging van het RTC waarbij Veiligheid als vierde pijler van de Gemeenschap is opgenomen, zelfs wanneer regionale middelen worden ingezet om nationale en regionale crises te beheersen en te bezweren of ernstige misdrijven te bestrijden, dit in overleg met de betrokken lidstaten moet gebeuren. CARICOM benadrukte echter dat het nationale strafrecht aan toetsing onderworpen kan zijn wanneer het de fundamentele vrijheden beperkt, tenzij dit gerechtvaardigd is door de uitzonderingen die zijn vastgelegd in de artikelen 225 en 226 van het RTC. Wanneer een lidstaat zich op artikel 226 beriep om beperkende maatregelen te rechtvaardigen op grond van de openbare orde of veiligheid, rustte de bewijslast op de lidstaat om niet alleen aan te tonen dat dergelijke maatregelen bedoeld waren ter bescherming van de openbare orde of de openbare veiligheid, maar ook dat zij niet willekeurig of ongerechtvaardigd discriminerend waren.

Te beoordelen vraagstukken

[109] De belangrijkste vraagstukken waarover dit Hof zich moet uitspreken, zijn:

1. of er al dan niet een minimumnorm voor mensenrechten bestaat die vereist is voor de effectieve uitoefening door onderdanen van de Gemeenschap van hun rechten uit hoofde van het RTC, zoals het recht op vrij verkeer en het recht om diensten te verrichten;
2. indien er een dergelijke minimumnorm voor mensenrechten bestaat krachtens het Gemeenschapsrecht, of de toepassing van het beperkingsmechanisme krachtens artikel 40, lid 2, van het Surinaams Wetboek van Strafvordering in de omstandigheden van deze zaak verenigbaar was met de daadwerkelijke uitoefening van het recht van de eiser op vrij verkeer en op het verrichten van diensten;

3. of gedaagde zich al dan niet kan beroepen op artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC om het gebruik van het beperkingsmechanisme te rechtvaardigen;
4. welke rechtsmiddelen aan de eiser moeten worden toegekend voor eventuele schendingen van zijn rechten op grond van het RTC.

Vraagstuk 1: Minimumnorm voor mensenrechten die vereist is voor de daadwerkelijke uitoefening van de rechten uit hoofde van het RTC

[110] Eiser stelt dat de rechten die krachtens het RTC aan onderdanen van de Gemeenschap worden gewaarborgd, zoals het recht op vrij verkeer en het recht op het verrichten van diensten, geen daadwerkelijke betekenis hebben indien zij kunnen worden uitgeoefend in een omgeving waarin de fundamentele mensenrechten niet worden beschermd. Eiser betoogt dat de toegang tot de rechter en tot rechtsbijstand onmisbare waarborgen zijn tegen onrechtmatige schending van het recht op vrij verkeer en het recht op het verrichten van diensten. Met deze argumenten drong de eiser er bij dit Hof op aan om het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld te erkennen als een belangrijk onderdeel van het Gemeenschapsrecht, hetzij als een onafhankelijk, zelfbepaald wetboek dat van toepassing is op de volkeren van de Gemeenschap, hetzij als een belangrijk interpretatief instrument bij het afbakenen van de reikwijdte van de door het RTC verleende rechten.

[111] Dit Hof heeft reeds de relevantie van de mensenrechtenwetgeving voor de ontwikkeling van het Gemeenschapsrecht erkend. In *de zaak Myrie tegen de Staat Barbados (nr. 2)* merkte het Hof op dat:

Het Hof is een internationaal gerecht dat bevoegd is om “de regels van het internationaal recht die van toepassing kunnen zijn” toe te passen, waarvan de mensenrechtenwetgeving een onlosmakelijk onderdeel vormt. Het spreekt dan ook voor zich dat het Hof bij de beslechting van een vordering die op de juiste wijze onder zijn oorspronkelijke jurisdictie is ingesteld, rekening kan en moet houden met de beginselen van het internationaal recht inzake de mensenrechten bij het vormgeven en ontwikkelen van het relevante Gemeenschapsrecht.⁴

---

⁴ *Myrie* (n 1) op [10].

- [112] In de onderhavige zaak wordt het Hof verzocht de relevantie van de bescherming van de mensenrechten voor de uitoefening van bepaalde door het RTC gewaarborgde rechten te onderzoeken. Bij de beantwoording van de vraag of er een minimumnorm voor de mensenrechten bestaat die moet worden nageleefd om te waarborgen dat onderdanen van de Gemeenschap daadwerkelijk hun rechten uit hoofde van het RTC kunnen uitoefenen, zoals het recht op vrij verkeer, zal het Hof onder meer de juridische status van het Handvest en de toepasselijkheid ervan op de uitlegging van de door het RTC gewaarborgde rechten in overweging nemen.
- [113] In deze procedure staat de juridische reikwijdte van op het Verdrag gebaseerde rechten, zoals het recht op vrij verkeer, ter discussie, hetgeen afhangt van de juiste uitleg van de bepalingen van het Verdrag. Bij de uitlegging van het RTC heeft dit Hof zich gebaseerd op de regels voor de uitlegging van verdragen in de artikelen 31 en 32 van het VCLT.⁵ De algemene regel voor de uitlegging van verdragen, vastgelegd in artikel 31, lid 1, van het VCLT, schrijft voor dat een verdrag moet worden uitgelegd “te goeder trouw, overeenkomstig de gewone betekenis die aan de bepalingen van het verdrag moet worden gegeven in hun context en in het licht van het voorwerp en het doel ervan”. In de zaak *Trinidad Cement Ltd v. de Coöperatieve Republiek Guyana* erkende dit Hof dat het bij de uitlegging van het RTC een teleologische benadering moet hanteren, volgens welke het “de context waarin de bepaling voorkomt, moet onderzoeken in het licht van het doel en de strekking van het RTC en het artikel moet uitleggen op een wijze die *het RTC effectief maakt*”.⁶
- [114] Het beginsel van effectiviteit of *effet utile* is een algemeen aanvaard beginsel van internationaal recht dat een verdrag moet worden geïnterpreteerd op een wijze die het niet van betekenis of gevolg ontnemt, of op een wijze die het doel en de strekking ervan verwezenlijkt.⁷ Dit beginsel wordt stelselmatig toegepast door internationale gerechten. Het Internationaal Gerechtshof heeft de belangrijke rol van het effectiviteitsbeginsel in het verdragsrecht erkend⁸ en heeft het beginsel toegepast om ervoor te zorgen dat

---

⁵ [2009] CCJ 1 (OJ), (2009) 74 WIR 302 op [10].

⁶ *ibid.* in [38] (nadruk toegevoegd).

⁷ José Rogelio Gutiérrez Álvarez, ‘The Many Lives of *Effet Utile* in Treaty Interpretation’ (2024) 25(25) *Anuario Mexicano de Derecho Internacional* e19025.

⁸ *Visserijbevoegdheid (Spanje v Canada)* (Bevoegdheid) (Arrest) [1998] ICJ Rep 432, punt [52].

verdragsbepalingen niet van betekenis of effect worden ontdaan,⁹ en om de verwezenlijking van de doelstellingen van het verdrag te vergemakkelijken.¹⁰ Evenzo heeft het Internationaal Strafhof erkend dat het effectiviteitsbeginsel vereist dat een verdrag zodanig moet worden uitgelegd dat het niet wordt ontdaan van ‘enige zinvolle inhoud’¹¹ of dat de voorkeur wordt gegeven aan de interpretatie van een verdrag die ‘de belangrijkste doelstellingen ervan het best bevordert’.¹² Het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens hanteert een interpretatie van het Amerikaanse Verdrag inzake de Rechten van de Mens die ervoor zorgt dat het ‘systeem voor de bescherming van de mensenrechten al zijn passende effecten (*effet utile*) heeft’.¹³ De Beroepsinstantie van de Wereldhandelsorganisatie paste het effectiviteitsbeginsel vaak toe in haar jurisprudentie, waarbij zij de voorkeur gaf aan een verdragsinterpretatie die ‘betekenis en effect’ zou geven aan de bepalingen van het verdrag¹⁴ en interpretaties vermeed die de verdragsbepalingen zouden reduceren tot ‘overbodigheid of nutteloosheid’¹⁵ of afbreuk doet aan hun effectiviteit.¹⁶

[115] Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen interpreteerde de verdragsbepalingen in het licht van wat “noodzakelijk is om te voorkomen dat de effectiviteit van het Verdrag aanzienlijk wordt aangetast en dat de verwezenlijking van de doelstellingen ervan ernstig in gevaar komt”.¹⁷ Het Hof van Justitie baseerde zich ook op het effectiviteitsbeginsel om zijn ontwikkeling van fundamentele rechtsbeginselen, zoals

---

⁹ Bijvoorbeeld *de Corfu Channel-zaak (VK tegen Albanië)* (ten gronde) (arrest) [1949] ICJ Rep 4 op 24; *Toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (Georgië tegen de Russische Federatie)* (voorlopige bezwaren) (arrest) [2011] ICJ Rep 70, punt [133].

¹⁰ *Toepassing van het Internationaal Verdrag ter bestrijding van de financiering van terrorisme en van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (Oekraïne tegen de Russische Federatie)* (preliminaire bezwaren) (arrest) [2019] ICJ Rep 558, punt [111].

¹¹ *Aanklager v. Kony* (Beslissing inzake het verzoek van de aanklager aan de Kamer van vooronderzoek om de op 5 december 2005 door de griffie ingediende stukken als niet-relevant buiten beschouwing te laten) ICC-02/04-01/05-147 (9 maart 2006), punt [25].

¹² *Aanklager v. Al Bashir* (Arrest in de zaak betreffende de verwijzing door Jordanië inzake het beroep van Al-Bashir) ICC-02/05-01/09-397-Anx1 (6 mei 2019) in [419] (Eboe-Osuji, Morrison, Hofmański en Bossa JJ), onder verwijzing naar Myers McDougal en Richard Gardner, ‘The Veto and the Charter: An Interpretation for Survival’ (1951) 60 Yale L J 258, 261.

¹³ *Het recht op informatie over consulaire bijstand in het kader van de waarborgen van een eerlijk proces*, Advies OC-16/99, Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens, Serie A nr. 16 (1 oktober 1999) op [58].

¹⁴ Bijvoorbeeld, *Verenigde Staten: Subsidies op hooglandkatoen – Verslag van de Beroepsinstantie* (3 maart 2005) WT/DS267/AB/R, punt [522]; *Korea: Definitieve vrijwaringsmaatregel inzake de invoer van bepaalde zuivelproducten – Verslag van de Beroepsinstantie* (14 december 1999) WT/DS98/AB/R, punt [80]; *Argentinië: Vrijwaringsmaatregelen ten aanzien van de invoer van schoeisel – Verslag van de Beroepsinstantie* (14 december 1999) WT/DS121/AB/R, punt [95].

¹⁵ *Verenigde Staten: Norms for reformulated and conventional gasoline – Verslag van de Beroepsinstantie* (20 mei 1996) WT/DS2/9 op 23.

¹⁶ *Verenigde Staten: Continued Dumping and Subsidy Offset Act van 2000 – Verslag van de Beroepsinstantie* (16 januari 2003) WT/DS217/AB/R, WT/DS234/AB/R, punt [271].

¹⁷ *Zaak 30/59, De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v. de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal*, ECLI:EU:C:1961:2, Jurispr. 1961, blz. 1, punt 24.

de aansprakelijkheid van Staten waarvoor geen specifieke verdragsbepalingen bestonden, te onderbouwen. In *de zaak Francovich v. de Italiaanse Republiek*,¹⁸, waarop dit Hof zich baseerde in de zaak *Trinidad Cement Ltd v. de Coöperatieve Republiek Guyana (nr. 2)*,¹⁹, stelde het Hof van Justitie dat “de volledige effectiviteit van de communautaire regels zou worden aangetast en de bescherming van de rechten die deze regels zouden verlenen, zou worden verzwakt” indien particulieren geen verhaal zouden kunnen halen wanneer hun rechten werden geschonden door een inbreuk van een lidstaat op het Gemeenschapsrecht.

[116] Zoals dit Hof heeft erkend, is de uitlegging van het RTC op een wijze die het Verdrag effectief maakt, in overeenstemming met een doelgerichte uitlegging van het Verdrag. De waarborgen van het vrije verkeer van onderdanen van de Gemeenschap op grond van het RTC zouden hun effectiviteit verliezen indien de uitoefening van het recht op vrij verkeer niet gepaard zou gaan met minimumnormen op het gebied van de mensenrechten.

[117] Bovendien legt artikel 9 van het RTC de lidstaten de verplichting op om “de verwezenlijking van de doelstellingen van de Gemeenschap te vergemakkelijken” en zich te onthouden van maatregelen die de verwezenlijking van de doelstellingen van het Verdrag in gevaar zouden kunnen brengen. Tot de in artikel 6 van het RTC genoemde doelstellingen van de Gemeenschap behoren een betere levens- en arbeidsstandaard, volledige werkgelegenheid voor arbeidskrachten en andere productiefactoren, en duurzame economische ontwikkeling. Met name heeft het Hof in zijn jurisprudentie het cruciale belang van het vrije verkeer van onderdanen van de Gemeenschap erkend. In *de zaak Myrie* heeft dit Hof verklaard dat het vrije verkeer van onderdanen van de Gemeenschap een “fundamentele doelstelling van de Gemeenschap”²⁰ en tevens een “fundamenteel beginsel” is.²¹ In zijn eerste toetsingsadvies heeft het Hof het vrije verkeer van geschoolde onderdanen aangemerkt als een “fundamentele doelstelling”²² van de Gemeenschap, die “de kern vormt van de geest, de aard en de aspiraties van de

---

¹⁸ Gevoegde zaken C-6/90 en C-9/90, *Francovich v. de Italiaanse Republiek*, ECLI:EU:C:1991:428, [1991] Jurispr. I-05357, punt 33.

¹⁹ [2009] CCJ 5 (OJ), (2009) 75 WIR 327, punt [24].

²⁰ *Myrie* (n 1) op [62].

²¹ *ibid.* in [67], [68].

²² *Rechtmatigheid van de opt-out door een lidstaat op grond van artikel 27, lid 4, van het conferentiebesluit, vastgesteld krachtens artikel 46, betreffende de uitbreiding van de categorieën personen die gerechtigd zijn zich vrij binnen de Gemeenschap te verplaatsen en te werken; De vraag of het beginsel van niet-wederkerigheid onderdanen van de lidstaten die gebruikmaken van de opt-out in staat stelt de voordelen van het uitbreidingsbesluit te genieten* (toetsingsadvies) [2020] CCJ 1 (PB) (AO) in [53].

Gemeenschap”²³ De verwezenlijking van deze doelstellingen zou duidelijk in gevaar komen indien de lidstaten geen minimumnorm voor de mensenrechten zouden toekennen aan onderdanen van de Gemeenschap die de door het Verdrag gewaarborgde rechten, zoals het vrije verkeer, uitoefenen.

Minimumnorm voor mensenrechten opgelegd door het Gemeenschapsrecht

- [118] Eiser stelt dat het Handvest van het Maatschappelijk Middenveld de minimumnorm voor mensenrechten uiteenzet die moet worden nageleefd om de effectieve uitoefening van de rechten te waarborgen die aan onderdanen van de Gemeenschap krachtens het RTC zijn toegekend. Eiser betoogt dat deze conclusie voortvloeit uit de juridische status van het Handvest als een bindend, afdwingbaar besluit van de Conferentie van Regeringsleiders, of anders uit het gebruik van het Handvest als hulpmiddel bij de uitlegging van het RTC.
- [119] Het Handvest is voortgekomen uit een aanbeveling van de West-Indische Commissie dat de regeringen van de lidstaten een CARICOM-Handvest van het Maatschappelijk Middenveld zouden moeten onderschrijven als “een duidelijke politieke verklaring van de normen van het maatschappelijk middenveld waarvan de bevolking van CARICOM erop kan vertrouwen dat deze zullen worden geëerbiedigd als onderdeel van het politieke ethos van CARICOM”.²⁴ Met dit voorstel erkende de Commissie de noodzaak voor CARICOM om over ‘normatieve ankerpunten’ te beschikken en was zij van mening dat het Handvest ‘de ziel van de Gemeenschap’ zou kunnen worden.²⁵
- [120] De Conferentie van Regeringsleiders stemde tijdens haar speciale bijeenkomst in oktober 1992 in principe in met de ontwikkeling van een CARICOM-Handvest van het maatschappelijk middenveld, dat zich zou bezighouden met zaken als de eerbiediging van fundamentele burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten.²⁶ Tijdens haar achtste tussentijdse vergadering op 19 februari 1997 keurde de Conferentie het Handvest goed bij resolutie, die werd ondertekend door 13 lidstaten en één geassocieerd

---

²³ *ibid.* in [50].

²⁴ West Indian Commission, *Time for Action: Report of the West Indian Commission* (1992) 496.

²⁵ *ibid.*

²⁶ CARICOM-secretariaat, “Verslag van de speciale bijeenkomst van de Conferentie van Regeringsleiders van CARICOM”, REP 92/1/62 HGC(Spec), Port of Spain, Trinidad en Tobago, 28–31 oktober 1992, 6.

lid van CARICOM. De resolutie legde de toewijding van de Conferentie vast aan “de fundamentele beginselen van mensenrechten en vrijheden” en haar instemming om “de nodige aandacht te schenken aan” de beginselen van het Handvest en ervoor te zorgen dat het “een zo breed mogelijke verspreiding krijgt” binnen hun respectieve Staten en gebieden.

[121] In de preambule van het Handvest wordt opgemerkt dat de volkeren van de Caribische Gemeenschap, handelend via de vertegenwoordigers van hun regeringen, vastbesloten zijn “te zorgen voor voortdurende eerbiediging van de internationaal erkende burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten”. In de preambule wordt ook hun “vastberadenheid verklaard om de nodige aandacht te schenken aan” de uitgewerkte beginselen waarmee hun regeringen “zich ertoe verbinden de fundamentele elementen van een burgermaatschappij te eerbiedigen en te versterken”.

[122] Het Handvest legt de toezeggingen vast van “de Staten”, gedefinieerd als lidstaten van de Gemeenschap, met inbegrip van de geassocieerde leden van de Gemeenschap.²⁷ Artikel II bepaalt dat de Staten “de fundamentele mensenrechten en vrijheden van het individu eerbiedigen [...] met inachtneming van de rechten en vrijheden van anderen en het algemeen belang”.²⁸ Deze fundamentele mensenrechten en vrijheden, waaronder het recht op vrijheid en veiligheid van de persoon en het recht op vrij verkeer binnen de Gemeenschap, zijn “onderworpen aan de uitzonderingen en beperkingen die door de nationale wetgeving zijn toegestaan en die in een vrije en democratische samenleving redelijkerwijs te rechtvaardigen zijn”.²⁹ Voorts zullen de Staten “de daadwerkelijke uitoefening van burgerlijke en politieke rechten bevorderen en aanmoedigen, en, binnen de grenzen van hun middelen, economische, sociale en culturele rechten”.³⁰ Toezeggingen met betrekking tot deze rechten, evenals goed bestuur, overleg tussen sociale partners en bewustmaking van de bevolking, worden in het Handvest uitgewerkt.³¹ Het Handvest bevat toezeggingen van de Staten om periodiek aan de Gemeenschap verslag uit te brengen over

---

²⁷ Handvest van het maatschappelijk middenveld voor de Caribische Gemeenschap (aangenomen op 19 februari 1997) art. I(b).

²⁸ *ibid.* art. II(1).

²⁹ *ibid.* art. II(2)(e).

³⁰ *ibid.* art. II(3).

³¹ *ibid.* in de artikelen III–XXIV.

de uitvoering en om een nationaal comité of orgaan in stand te houden dat toezicht houdt op de uitvoering en meldingen van schendingen of niet-naleving in ontvangst neemt.³² In het algemeen is er een verklaring van de Staten waarin zij hun “vastberadenheid uitspreken om de nodige aandacht te schenken aan” de bepalingen van het Handvest.³³

[123] Het Hof is het eens met de stellingen van CARICOM dat het Handvest noch een verdrag, noch een besluit van de Conferentie is. De preambule van het Handvest duidt niet op het sluiten van een internationale overeenkomst, en het Handvest bevat geen slotbepalingen die aangeven hoe Staten hun instemming om gebonden te zijn, zouden uiten of die de inwerkingtreding ervan regelen. Evenzo wijzen diverse overwegingen niet op de status van het Handvest als een besluit van de Conferentie met bindende kracht. Artikel XXVI van het Handvest verklaart de vastberadenheid van de Staten om “naar behoren rekening te houden” met de bepalingen van het Handvest. In het communiqué dat werd uitgegeven aan het einde van de vergadering van de Conferentie waarop het Handvest werd aangenomen, staat dat het Handvest “declaratoir is en op zichzelf geen juridisch bindende verplichtingen creëert”.³⁴ Deze opvatting over het Handvest komt ook tot uiting in de latere besluitvorming van de Conferentie, die in 2008 het secretariaat verzocht om “het ontwerpinstrument dat het Handvest van het maatschappelijk middenveld omzet in een juridisch bindende overeenkomst” in te dienen tijdens haar twintigste tussentijdse vergadering in 2009.³⁵

[124] Hoewel het Handvest geen op zichzelf staand, overzicht van afdwingbare rechten creëert, heeft het wel juridische relevantie in de rechtsorde van de Gemeenschap. Ten eerste is het Handvest relevant als hulpmiddel bij de uitleg van het RTC. In dit verband merkt het Hof op dat het Handvest bij regionale consensus is aangenomen, via een resolutie van de Conferentie van Regeringsleiders die is ondertekend door 13 lidstaten en een geassocieerd lid van de Gemeenschap, en dat een lidstaat ernaar streefde het te ratificeren. Deze Staten besloten ‘naar behoren rekening te houden met’ de in het Handvest neergelegde

---

³² *ibid.* in art. XXV.

³³ *ibid.* in art. XXVI.

³⁴ Secretariaat van de CARICOM, ‘Communiqué ter afsluiting van de achtste tussentijdse bijeenkomst van de Conferentie van regeringsleiders van de Caribische Gemeenschap’, St. John’s, Antigua en Barbuda, 20–21 februari 1997.

³⁵ CARICOM-secretariaat, ‘Samenvatting van de aanbevelingen en conclusies van de dertiende bijzondere vergadering van de Conferentie van regeringsleiders van de Caribische Gemeenschap’, HGC(Spec)/2008/13/SRC, Port-of-Spain, Trinidad en Tobago, 4–5 april 2008, 3.

beginselen. Het is veelzeggend dat er in de preambule van het RTC uitdrukkelijk naar het Handvest wordt verwezen; in de laatste overweging wordt aan het Handvest herinnerd, waarbij “de mensenrechten van hun volkeren” worden bevestigd. In overeenstemming met artikel 31, lid 2, van het VCLT heeft dit Hof bevestigd dat de preambule van het RTC “een belangrijk onderdeel van de context vormt voor de interpretatie”, waarbij het Hof opmerkt dat de preambule de “doelstellingen van de Staten die partij zijn en de beginselverklaringen waaraan zij zich willen laten leiden” benadrukt.³⁶ Het Hof is het ook met CARICOM eens dat, in overeenstemming met artikel 31, lid 3, onder c), van het VCLT, het Handvest in aanmerking kan worden genomen bij de uitlegging van het RTC als “relevante regels van internationaal recht die van toepassing zijn op de betrekkingen tussen de partijen”.

[125] Hoewel het Handvest in strikte zin niet bindend is als verdrag of besluit van de Conferentie, weerspiegelen de bepalingen ervan de gedeelde normatieve verbintenissen van de CARICOM-lidstaten. Een lezing van het RTC, in het bijzonder de rechten die het aan onderdanen van de Gemeenschap toekent, in de context van de specifieke verwijzing naar het Handvest in de preambule, versterkt de eerdere conclusie van het Hof dat het Gemeenschapsrecht minimumnormen op het gebied van de mensenrechten oplegt die in acht moeten worden genomen bij de uitoefening door onderdanen van de Gemeenschap van hun rechten uit hoofde van het Verdrag. Bovendien verwoordt het Handvest, als uitdrukking van de gedeelde normatieve toezeggingen van de lidstaten, een minimumniveau van mensenrechten dat ten grondslag ligt aan de uitoefening van staatsmacht in de Gemeenschap, met name wanneer onderdanen van de Gemeenschap op het Verdrag gebaseerde rechten uitoefenen, zoals het [recht op] vrij verkeer.

[126] Ten tweede is het Handvest ook relevant voor het vaststellen van algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht. In de zaak *Trinidad Cement Ltd v. de Caribische Gemeenschap* bevestigde dit Hof dat de “rechtsbeginselen die de belangrijkste rechtsstelsels van de Gemeenschap gemeen hebben” toepasselijke regels van internationaal recht zijn die het

---

³⁶ *Trinidad Cement Ltd v. Co-operative Republic of Guyana* (n 5) in [12].

Hof kan toepassen op grond van artikel 217 van het RTC.³⁷ In dit verband verklaarde het Hof het navolgende:

Dit Hof kan rekening houden met de beginselen en concepten die de wetgevingen van de lidstaten gemeen hebben. Het gaat om algemene rechtsbeginselen die de lidstaten gemeen hebben. Het is niet noodzakelijk dat het beginsel in alle lidstaten op identieke wijze tot uitdrukking komt. Het volstaat dat het algemene beginsel algemeen aanvaard is ... Indien het algemene beginsel in de gehele Gemeenschap algemeen aanvaard en relevant is, kan het deel gaan uitmaken van het Gemeenschapsrecht.³⁸

[127] Het Hof is van oordeel dat de fundamentele mensenrechten algemene beginselen zijn die in de gehele Gemeenschap algemeen aanvaard zijn. Dit blijkt uit de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden van het individu krachtens de grondwetten van alle lidstaten van de CARICOM.³⁹ Het Handvest is eveneens een bewijs van de brede aanvaarding van de fundamentele rechten in de gehele Gemeenschap. Het Handvest is een instrument waaraan de lidstaten van CARICOM hebben meegewerkt en dat “verschillende verplichtingen en toezeggingen consolideert die door de CARICOM-staten zijn aangegaan met betrekking tot ... de eerbiediging van burgerlijke, politieke en economische rechten”.⁴⁰ Het Handvest wordt ook specifiek genoemd in het RTC als een instrument dat de mensenrechten van de volkeren van de Regio bevestigt.

[128] Bij het vaststellen welke grondrechten als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht moeten worden erkend, kan dit Hof niet alleen de grondwetten van de lidstaten en het Handvest in overweging nemen, maar ook andere internationale mensenrechteninstrumenten waaraan de lidstaten hebben meegewerkt of die zij hebben ondertekend of op andere wijze hebben onderschreven. Tot dergelijke internationale mensenrechteninstrumenten behoren het ICCPR,⁴¹ dat door 13 CARICOM-lidstaten is

---

³⁷ [2009] C CJ 2 (OJ), (2009) 74 WIR 319, punt [41].

³⁸ *ibid.*

³⁹ Grondwet van Antigua en Barbuda van 1981, hoofdstuk II; Grondwet van het Gemenebest van de Bahama's van 1973, hoofdstuk III; Grondwet van Barbados van 1966, hoofdstuk III; Grondwet van Belize van 1981, hoofdstuk 4, deel II; Grondwet van het Gemenebest van Dominica 1978, hoofdstuk I; Grondwet van Grenada 1973, hoofdstuk I; Grondwet van de Coöperatieve Republiek Guyana 1980, hoofdstuk III; Grondwet van de Republiek Haïti 1987, hoofdstuk II; Grondwet van Jamaica 1962, hoofdstuk III; Grondwet van Saint Kitts en Nevis 1983, hoofdstuk II; Grondwet van Saint Lucia 1978, hoofdstuk I; Grondwet van Saint Vincent 1979, hoofdstuk I; Grondwet van Suriname 1987, hoofdstuk V; Grondwet van de Republiek Trinidad en Tobago 1976, hoofdstuk I.

⁴⁰ Communiqué (nr. 34).

⁴¹ Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (aangenomen op 19 december 1966, in werking getreden op 23 maart 1976) 999 UNTS 171.

ondertekend,⁴² en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens,⁴³ die wordt beschouwd als een uitwerking van de mensenrechten waaraan de lidstaten van de Verenigde Naties zich plechtig hebben verbonden om te bevorderen krachtens de artikelen 55 en 56 van het Handvest van de Verenigde Naties.⁴⁴

[129] Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen erkende de fundamentele mensenrechten als algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht in zaken die werden beslecht op grond van het oorspronkelijke Verdrag van Rome tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, waarin geen uitdrukkelijke verwijzingen naar de grondrechten waren opgenomen die later in de primaire verdragen van de Gemeenschap werden opgenomen.⁴⁵ In *de zaak Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel* oordeelde het Hof van Justitie dat de eerbiediging van de fundamentele mensenrechten een integrerend onderdeel vormt van de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht die door het Hof worden beschermd, waarbij het opmerkte dat “de bescherming van deze rechten, hoewel geïnspireerd door de constitutionele tradities die de lidstaten gemeen hebben, moet worden gewaarborgd binnen het kader van de structuur en de doelstellingen van de Gemeenschap”.⁴⁶ In *de zaak Nold v. de Commissie van de Europese Gemeenschappen* oordeelde het Hof van Justitie eveneens dat “internationale verdragen ter bescherming van de mensenrechten waaraan de lidstaten hebben meegewerkt of waarvan zij partij zijn, richtsnoeren kunnen bieden die in het kader van het Gemeenschapsrecht moeten worden gevolgd”.⁴⁷

[130] Op basis van de praktijk van de lidstaten kunnen sommige grondrechten worden beschouwd als zijnde verheven tot het niveau van internationaal gewoonterecht, een rechtsbron waarvan dit Hof heeft erkend dat het bevoegd is deze toe te passen op grond

---

⁴² Antigua en Barbuda, de Bahama's, Barbados, Belize, Dominica, Grenada, Guyana, Haïti, Jamaica, Saint Lucia, Saint Vincent en de Grenadines, Suriname en Trinidad en Tobago.

⁴³ Aangenomen op 10 december 1948, Resolutie 217 A(III) van de Algemene Vergadering van de VN.

⁴⁴ Peter Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law* (7e herziene uitgave, Routledge 1997) 213.

⁴⁵ Het Verdrag betreffende de Europese Unie van 1992 (“VEU”) bepaalde uitdrukkelijk dat de grondrechten, zoals gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij voortvloeien uit de constitutionele tradities die de lidstaten gemeen hebben, algemene beginselen van het EU-recht vormen. Na de inwerkingtreding van het wijzigingsverdrag van Lissabon in 2009 bepaalde het VEU ook dat het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie dezelfde juridische waarde heeft als de primaire Verdragen.

⁴⁶ Zaak 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel* ECLI:EU:C:1970:114, [1970] Jurispr. 1125, punt 4. Het Hof had eerder erkend dat de fundamentele mensenrechten algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht waren die door het Hof werden beschermd in een *obiter dictum* in zaak 26/69 *Stauder v. de stad Ulm* ECLI:EU:C:1969:57, [1969] Jurispr. 419, punt 7.

⁴⁷ Zaak 4/73 ECLI:EU:C:1974:51, [1974] Jurispr. 491, punt 13.

van artikel 217 van het RTC.⁴⁸ Bepaalde grondrechten kunnen zelfs tot het domein van *het jus cogens* of peremptoire normen zijn getreden.⁴⁹

[131] De grondrechten die in het kader van het Gemeenschapsrecht kunnen worden erkend, zijn niet absoluut. Aan de uitoefening van deze rechten kunnen binnen het kader van de Gemeenschap beperkingen worden opgelegd, op dezelfde wijze als beperkingen kunnen worden opgelegd aan de grondrechten die worden gewaarborgd door de grondwetten van de lidstaten en internationale mensenrechteninstrumenten. Evenzo heeft het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen geoordeeld dat de grondrechten die algemene beginselen van het EU-recht vormen, niet absoluut zijn, waarbij het 't navolgende opmerkte:

De door het Hof erkende grondrechten zijn echter niet absoluut, maar moeten worden beschouwd in het licht van hun maatschappelijke functie. Bijgevolg kunnen aan de uitoefening van die rechten beperkingen worden opgelegd... mits die beperkingen daadwerkelijk beantwoorden aan door de Gemeenschap nagestreefde doelstellingen van algemeen belang en, gelet op het nagestreefde doel, geen onevenredige en onaanvaardbare inbreuk vormen die de wezenlijke inhoud van die rechten aantast.⁵⁰

[132] Dit Hof is van oordeel dat de minimumnormen inzake mensenrechten die in acht moeten worden genomen bij de uitoefening van op het Verdrag gebaseerde rechten, zoals het recht op vrij verkeer, het recht van een verdachte om toegang te hebben tot een raadsman van zijn of haar keuze omvatten. Het recht van een verdachte op toegang tot een raadsman van zijn of haar keuze staat centraal in de fundamentele burgerlijke en politieke rechten die in het Handvest worden bevestigd. Dit recht wordt verder gewaarborgd door de grondwetten van elke CARICOM-lidstaat. In de hele regio is de toegang tot rechtsbijstand verankerd als een fundamentele procedurele waarborg, meestal als een onderdeel van de bescherming

---

⁴⁸ *Trinidad Cement Ltd v. de Caribische Gemeenschap* (n 37) in [41].

⁴⁹ Sommige internationale tribunaal hebben het verbod op foltering aangemerkt als een peremptoire norm in het internationaal recht. Zie bijvoorbeeld het Europees Hof voor de Rechten van de Mens: *Al-Adsani v. het Verenigd Koninkrijk* (2001) 34 EHRR 273, punt [61]; het Internationaal Straftribunaal voor het voormalige Joegoslavië: *Aanklager v. Furundzija* (vonnis) IT-95-17/I-T (10 december 1998), punt [144]. Het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde dat het beginsel van gelijkheid voor de wet, gelijke bescherming voor de wet en non-discriminatie tot *het jus cogens* behoort: *Juridische status en rechten van migranten zonder papieren*, toetsingsadvies OC-18/03, Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens, Serie A nr. 18 (17 september 2003) in [101].

⁵⁰ Zaak 5/88 *Wachauf v. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft* ECLI:EU:C:1989:321, [1989] ECR 2609, par. 18.

van de persoonlijke vrijheid en het recht op een eerlijk proces.⁵¹ Ondanks verschillen in de grondwettelijke tekst en de ontwikkeling van de rechtsleer wijst de consistente verankering van het recht op rechtsbijstand in de hele Gemeenschap op een gedeeld begrip van het fundamentele karakter ervan.

- [133] De consequente grondwettelijke bescherming van het recht op rechtsbijstand in de gehele Gemeenschap ondersteunt de conclusie dat de toegang tot een raadsman zich heeft ontwikkeld tot een regionale gewoonterechtelijke norm. Deze norm is bepalend voor de uitlegging en toepassing van verplichtingen uit hoofde van het Gemeenschapsrecht, met inbegrip van die welke voortvloeien uit de CARICOM Single Market and Economy (“CSME”), en fungeert als een beperking op het optreden van de Staat wanneer onderdanen van de Gemeenschap worden onderworpen aan detentie, strafrechtelijke procedures of andere dwangmaatregelen. Hieruit volgt dat, wanneer nationale autoriteiten handelen op een wijze die de toegang tot een raadsman belemmert of ontzegt, dergelijk gedrag niet alleen moet worden getoetst aan nationale grondwettelijke normen, maar ook aan de minimale mensenrechtenbescherming die het Gemeenschapsrecht vereist.

Vraagstuk 2: Verenigbaarheid van de werking van het beperkingsmechanisme met de effectieve uitoefening door de eiser van zijn rechten op grond van het RTC

Artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering – Beperking

- [134] Artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering heeft betrekking op de bevoegdheden van de raadsman met betrekking tot contacten en correspondentie met een verdachte. Het luidt als volgt:

1. De raadsman heeft vrije toegang tot de verdachte die rechtmatig van zijn vrijheid is beroofd, kan met hem onder vier ogen spreken en brieven met

---

⁵¹ Grondwet van Antigua en Barbuda, CAP 23, art. 5, lid 3, en art. 15, lid 2, onder c) en d); Grondwet van het Gemenebest van de Bahama's van 1973, art. 19, lid 2, en art. 20, lid 2, onder c) en d); Grondwet van Barbados van 1966, art. 13, lid 2, 18, lid 2, onder c) en d); Grondwet van Belize, CAP 4, artikel 6, lid 3, onder c) en d); Grondwet van het Gemenebest Dominica van 1978, artikel 8, lid 2, onder c) en d); Grondwet van Grenada, CAP 128A, artikel 8, lid 2, onder c) en d); Grondwet van de Coöperatieve Republiek Guyana, Cap. 1:01, art. 139, lid 3, en art. 144, lid 2, onder c) en d); Grondwet van Jamaica 1962, art. 16, lid 6, onder b) en c); Grondwet van Saint Kitts en Nevis, CAP 1.01, art. 5, lid 2, en art. 10, lid 2, onder c) en d); Grondwet van Saint Lucia, Cap. 1:01, art. 3, lid 2, en art. 8, lid 2, onder c) en d); Grondwet van Saint Vincent van 1979, art. 3, lid 2, en art. 8, lid 2, onder c) en d); Grondwet van de Republiek Trinidad en Tobago, hoofdstuk 1.01, art. 5, lid 2, onder c), ii), en onder d).

hem uitwisselen zonder dat de inhoud daarvan door anderen wordt ingezien, een en ander onder het nodige toezicht, met inachtneming van het intern reglement en zonder dat het onderzoek daardoor wordt opgehouden.

2. Indien er op grond van bepaalde omstandigheden een ernstig vermoeden bestaat dat de vrije communicatie tussen de raadsman en de verdachte ertoe zal leiden dat de verdachte kennis krijgt van bepaalde omstandigheden waarvan hij in het belang van het onderzoek tijdelijk niet op de hoogte mag zijn, of dat deze communicatie zal worden misbruikt in pogingen om het zoeken naar de waarheid te belemmeren, kan de rechtercommissaris tijdens het gerechtelijk vooronderzoek, en overigens de officier van justitie tijdens het vooronderzoek, te allen tijde bevelen dat de raadsman geen toegang krijgt tot de verdachte of niet met hem onder vier ogen mag spreken en dat brieven of andere stukken die tussen raadsman en verdachte worden uitgewisseld, niet worden overhandigd. In de beschikking worden de in de vorige zin bedoelde bepaalde omstandigheden omschreven; zij mag de vrije communicatie tussen de raadsman en de verdachte niet verder beperken en mag niet voor langer worden gelast dan deze omstandigheden vereisen, en is in ieder geval slechts geldig voor maximaal acht dagen. De beschikking wordt onverwijld schriftelijk aan de raadsman en de verdachte meegedeeld.
3. De verdachte en zijn raadsman kunnen binnen drie dagen na die kennisgeving bij het Hof van Justitie bezwaar aantekenen tegen de beschikking; het Hof beslist zo spoedig mogelijk, na de raadsman te hebben gehoord of ten minste schriftelijk te hebben opgeroepen. In zijn beslissing kan het Hof het bevel opheffen, wijzigen of aanvullen.
4. In het geval van een persoon die verdacht wordt van een van de in de artikelen 128 tot en met 149 van het Wetboek van Strafrecht omschreven misdrijven of van een misdrijf waarop levenslange gevangenisstraf staat, kan de rechtercommissaris tijdens het gerechtelijk vooronderzoek, en in dit verband de officier van justitie tijdens het vooronderzoek, voor een periode van telkens ten hoogste veertien dagen, gelasten dat er geen communicatie plaatsvindt tussen de verdachte en zijn raadsman, indien hij van oordeel is dat het belang van het onderzoek zich hier specifiek tegen verzet. De beschikking wordt onverwijld schriftelijk ter kennis gebracht van de raadsman en van de verdachte. Het voorgaande lid is van toepassing.
5. Alle beperkingen van de vrije communicatie tussen raadsman en verdachte, die zijn gelast op grond van een van de voorgaande leden, vervallen zodra de beschikking tot afsluiting van het vooronderzoek overeenkomstig artikel 218 onherroepelijk is geworden voor de officier van justitie, of, indien geen gerechtelijk vooronderzoek heeft plaatsgevonden, zodra de kennisgeving van verdere vervolging of de dagvaarding voor de rechtbank in eerste aanleg is betekend.

6. Het bepaalde in het eerste lid is van overeenkomstige toepassing nadat in de zaak een definitieve uitspraak is gedaan.

[135] Artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering stelt de toegang tot een raadsman vast als het uitgangspunt voor een verdachte die rechtmatig van zijn vrijheid is beroofd, waarbij deze toegang wordt geformuleerd als omvattende privécommunicatie en correspondentie met de raadsman. Dat recht is echter in voorwaardelijke bewoordingen geformuleerd. Het is uitdrukkelijk onderworpen aan toezicht, naleving van interne voorschriften en de eis dat het onderzoek niet wordt belemmerd. De bepaling stelt de toegang tot een raadsman derhalve niet voor als een onvoorwaardelijk recht, maar als een recht dat binnen het onderzoeksproces wordt erkend en gereguleerd.

[136] Artikel 40 beschrijft verder een gestructureerd mechanisme waarmee die toegang tijdens de voorbereidende fasen van een onderzoek kan worden beperkt. Het verleent de rechtercommissaris of, in een vroeger stadium, de officier van justitie de discretionaire bevoegdheid om de communicatie tussen de raadsman en de verdachte te beperken of op te schorten wanneer er een ernstig vermoeden bestaat dat dergelijke communicatie het onderzoek kan schaden. Die beperkingen moeten worden gerechtvaardigd door vastgestelde omstandigheden, beperkt zijn in omvang, van tijdelijke duur zijn en onderworpen zijn aan vastgestelde tijdslimieten. De regeling weerspiegelt dus een evenwicht tussen onderzoeksbelangen en procedurele waarborgen, waarbij toegang tot een raadsman als de norm wordt beschouwd en beperking als de uitzondering.

[137] Belangrijk is dat artikel 40 interne waarborgen bevat tegen misbruik van die beperkende bevoegdheid. Het voorziet in rechterlijk toezicht door middel van een recht van bezwaar bij het Hof van Justitie, en het schrijft duidelijke momenten voor waarop elke belemmering van de communicatie moet ophouden naarmate de procedure vordert. De structuur van de bepaling beschouwt toegang tot een raadsman als afhankelijk van de procedurele fase, met beperktere toegang tijdens het onderzoek en volledige toegang zodra de procedure de berechttingsfase bereikt.

[138] Er zijn drie cruciale momenten waarop de toepassing van de beperking van artikel 40 ertoe leidt dat de verdachte de toegang tot een advocaat wordt ontzegd. Ten eerste kan de verdachte worden onderworpen aan politie- of gerechtelijke hechtenis en verhoor in afwezigheid van een raadsman, ondanks het feit dat het verhoor plaatsvindt in een vroeg en mogelijk doorslaggevend stadium van het onderzoek. Ten tweede moet een eventuele betwisting van het beperkingsbevel zelf, althans in eerste instantie, wellicht zonder de bijstand van een raadsman worden gevoerd, aangezien de betwiste beperking zelf de toegang tot juridisch advies uitsluit op het moment dat deze wordt opgelegd. Ten derde kan de verdachte worden verplicht de rechtmatigheid of voortzetting van zijn of haar hechtenis te betwisten zonder juridische vertegenwoordiging, waardoor procedurele waarborgen met betrekking tot de persoonlijke vrijheid in het geding komen in omstandigheden waarin effectieve deelname structureel wordt beperkt door de afwezigheid van een raadsman.

Het strafrechtspleging van de EU en Nederland

[139] Opvallend is dat Suriname zijn strafprocesrecht tijdens de koloniale periode van Nederland heeft overgenomen. Het hierboven beschreven beperkingsmechanisme vindt zijn oorsprong in het Nederlandse inquisitoire strafprocesrecht, zoals dat met name is vastgelegd in het Nederlandse Wetboek van Strafvordering uit 1926. Dit is de proceswet die bepaalt hoe strafrechtelijke onderzoeken en vervolgingen in Nederland worden gevoerd. Het werd oorspronkelijk in 1926 vastgesteld en is tot op de dag van vandaag van kracht (zij het in sterk gewijzigde vorm), waarbij het de bevoegdheden van politie, openbare aanklagers, rechters, verdachten en beklaagden gedurende het gehele strafproces regelt. Binnen dat kader was de kerndoelstelling van het strafproces ‘materiële waarheidsvinding’, oftewel het achterhalen van de feitelijke waarheid van een misdrijf, ongeacht procedurele formaliteiten. In 1926 erkenden wetgevers dat als een verdachte onbeperkte toegang tot de buitenwereld had, hij of zij zou kunnen afstemmen met medeverdachten, getuigen zou kunnen intimideren of bewijsmateriaal zou kunnen vernietigen.

[140] In het Nederlandse recht maakten de algemene bevoegdheden inzake alle beperkingen (art. 62/62a/76 van het Nederlandse Wetboek van 1926) ruime beperkingen op de communicatie

van een verdachte mogelijk in het belang van het onderzoek, en art. 50 voorzag in het specifiek voor de raadsman geldende mechanisme. Ondanks het uitgangspunt van vertrouwelijke toegang tot de raadsman kon de officier van justitie de 'vrije communicatie' tussen de raadsman en de verdachte beperken wanneer er een 'ernstig vermoeden' bestond dat het contact met de raadsman zou worden misbruikt om vertrouwelijke onderzoeksinformatie openbaar te maken of de waarheidsvinding te belemmeren, waarbij de beperking in de tijd beperkt en toetsbaar was. Artikel 50 van het Nederlandse Wetboek van 1926 luidt als volgt:

1. De raadsman heeft vrije toegang tot de verdachte die bij wet van zijn vrijheid is beroofd en kan met hem onder vier ogen overleggen en brieven met hem uitwisselen die niet door anderen mogen worden ingezien of gelezen, onder het vereiste toezicht en met inachtneming van de interne regels en voorschriften, en deze toegang mag geen vertraging in het onderzoek veroorzaken.
2. Indien specifieke omstandigheden aanleiding geven tot het sterke vermoeden dat de vrije uitwisseling van informatie tussen de raadsman en de verdachte ertoe zal leiden dat de verdachte wordt geïnformeerd over een omstandigheid waarvan hij, in het belang van het onderzoek, voorlopig niet mag worden geïnformeerd, of wordt misbruikt in pogingen om de waarheidsvinding te belemmeren, dan kan de officier van justitie tijdens het vooronderzoek telkens gelasten dat de raadsman geen toegang heeft tot de verdachte of niet met hem onder vier ogen mag overleggen en dat brieven of andere documenten die tussen de raadsman en de verdachte worden uitgewisseld, niet mogen worden overhandigd. In de beschikking worden de in de vorige zin bedoelde specifieke omstandigheden beschreven; zij beperkt de vrije informatie-uitwisseling tussen de raadsman en de verdachte niet meer of langer dan deze omstandigheden vereisen, en geldt in ieder geval voor maximaal zes dagen. De raadsman en de verdachte worden schriftelijk in kennis gesteld van de beschikking.
3. De officier van justitie legt de beschikking onverwijld ter beslissing voor aan het kantongerecht waaraan hij is verbonden. Het kantongerecht beslist zo spoedig mogelijk na de raadsman te hebben gehoord, of in ieder geval nadat het kantongerecht hem schriftelijk heeft opgeroepen voor het gerecht te verschijnen. Het kantongerecht kan de beschikking in zijn beslissing intrekken, wijzigen of aanvullen.
4. Alle beperkingen op de vrije uitwisseling van informatie tussen de raadsman en de verdachte, die op grond van een van de voorgaande leden zijn opgelegd, eindigen zodra de dagvaarding aan de verdachte is betekend.

[141] Dat is in wezen dezelfde structuur die tot uiting komt in artikel 40 van het Wetboek van Strafvordering van Suriname: een standaardrecht op contact met een raadsman en vertrouwelijkheid, gekoppeld aan een bevoegdheid (die in werking treedt bij het overschrijden van een drempel voor het onderzoeksrisico) om dat recht tijdens de voorbereidende fase op te schorten of te kwalificeren.

[142] De Europese betwisting inzake een dergelijk systeem kan het best worden begrepen aan de hand van de analyse van de Grote Kamer van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in *Salduz v. Turkije*,⁵², waarin vroegtijdige toegang tot een raadsman wordt beschouwd als een structurele waarborg voor een eerlijk proces, en niet als een discretionair procedureel gemak. Het Hof benadrukte dat een verdachte zich in de onderzoeksfase vaak in een bijzonder kwetsbare positie bevindt en dat deze kwetsbaarheid op passende wijze wordt gecompenseerd door de bijstand van een advocaat, wiens rol onder meer bestaat uit het waarborgen van de eerbiediging van het recht om zichzelf niet te beschuldigen.

[143] De Grote Kamer verwierp daarmee het idee dat de afwezigheid van een raadsman in de onderzoeksfase kan worden beschouwd als een neutrale of gemakkelijk te verhelpen omissie. Dit punt van zorg heeft geleid tot een algemene toepassingsregel. In paragraaf 55 overwoog het Hof:

In de regel moet toegang tot een advocaat worden verleend vanaf het eerste verhoor van een verdachte door de politie, tenzij in het licht van de specifieke omstandigheden van elk geval wordt aangetoond dat er dwingende redenen zijn om dit recht te beperken.

[144] Cruciaal is dat het Hof het bestaan van de wettelijke bevoegdheid om de toegang tot een raadsman te beperken, niet als voldoende rechtvaardiging beschouwde. Het benadrukte dat zelfs wanneer dwingende redenen worden aangevoerd, een dergelijke beperking de eerlijkheid van de procedure als geheel niet mag ondermijnen. De cruciale schade werd in paragraaf 55 in niet mis te verstane bewoordingen omschreven:

---

⁵² (Verzoekschrift nr. 36391/02) [2008] EHRM 36391/02.

De rechten van de verdediging worden in principe onherstelbaar geschaad wanneer belastende verklaringen die tijdens een politieverhoor zonder toegang tot een advocaat zijn afgelegd, worden gebruikt voor een veroordeling.

- [145] De analyse van het Hof gaat in op het argument dat latere toegang tot een raadsman een eerdere ontzegging kan herstellen, en verwerpt dit. In *Salduz* kreeg de eiser pas juridische bijstand nadat hij in voorlopige hechtenis was genomen, maar het Hof oordeelde dat dit niet genoegzaam was omdat “het onderzoek in dat stadium grotendeels was afgerond”.⁵³ De nationale rechter had zich “in wezen gebaseerd op de verklaringen die de eiser tijdens zijn politiebewaring had afgelegd” om de veroordeling te verkrijgen, ondanks het feit dat hij deze verklaringen later, toen hij een raadsman ter beschikking had, ontkende.⁵⁴
- [146] Derhalve was het tijdstip van toegang was doorslaggevend. Zodra de cruciale onderzoeksstappen hadden plaatsgevonden, kon de latere aanwezigheid van een raadsman het reeds geleden procedurele nadeel niet ongedaan maken. Even belangrijk voor het onderhavige doel is de afwijzing door het Hof van een systematische of automatische weigering van toegang tot een raadsman. In paragraaf 56 stelde de Grote Kamer dat in *Salduz* geen andere rechtvaardiging werd gegeven voor de weigering van toegang dan het feit dat deze op systematische basis werd opgelegd overeenkomstig de relevante wettelijke bepalingen.
- [147] Er werd geoordeeld dat dit kenmerk op zich de beperking onverenigbaar maakte met artikel 6 (recht op een eerlijk proces) van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, aangezien het de eis van een zaakspecifieke en dwingende rechtvaardiging terzijde schoof. Deze redenering raakt rechtstreeks aan wettelijke kaders zoals het Nederlandse artikel 50 uit 1926 en de Surinaamse tegenhanger daarvan in artikel 40 van het Wetboek van Strafvordering van Suriname, die beperking van de toegang tot een raadsman toestaan door middel van een algemeen onderzoeksmechanisme.

---

⁵³ *ibid.* in [58].

⁵⁴ *ibid.*

- [148] De redenering in *Salduz* werd vervolgens opgenomen in het EU-kader voor procedurele rechten, met name via Richtlijn 2013/48/EU betreffende het recht op toegang tot een advocaat, die minimumregels vaststelt voor de toegang tot een raadsman in strafprocedures en afwijkingen beperkt door middel van beginselen van evenredigheid, tijdsbeperking en rechtvaardiging per geval. Op basis van het standpunt van de EU heeft Nederland zijn strafrechtspleging hervormd. Het is belangrijk op te merken dat Nederland zich momenteel in de laatste fase bevindt van een omvangrijk wetgevingsproject om het Wetboek van Strafvordering uit 1926 volledig te vervangen. Er is een nieuw Wetboek van Strafvordering opgesteld dat op 1 april 2029 in werking moet treden. Tot die datum blijft de versie uit 1921/1926 het geldende procesrecht.
- [149] In Nederland vond de ontwikkeling van het beperkingsmechanisme niet plaats door middel van een abstracte heroverweging door de wetgever, maar door een reeks strafrechtelijke beroepen voor de Hoge Raad, waarin de rechtbanken de reikwijdte van de bevoegdheid van de Staat om verdachten tijdens de onderzoeksfase te isoleren, geleidelijk hebben beperkt. Deze uitspraken weerspiegelen een duidelijke verschuiving in de rechtsleer, weg van de historisch dominante misdaadbestrijdingsoriëntatie van het Wetboek van 1926 en naar een model van een eerlijk proces dat is verankerd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.
- [150] Op 30 juni 2009 (ECLI:NL:HR:2009:BH3079),⁵⁵ oordeelde de Hoge Raad dat het niet bieden van de mogelijkheid aan een aangehouden verdachte om voorafgaand aan het eerste verhoor een advocaat te raadplegen, een ernstige procedurefout vormt. Die uitspraak maakte effectief een einde aan de al lang bestaande praktijk om het belang van het onderzoek aan te voeren als algemene rechtvaardiging voor het uitstellen van de toegang tot een advocaat, een praktijk die historisch gezien werd gefaciliteerd door de artikelen 50 en 62 van het Wetboek van 1926. De rechtbank erkende daarmee dat de efficiëntie van het onderzoek niet langer zwaarder kon wegen dan het fundamentele recht op rechtsbijstand in de vroegst mogelijke fase.

---

⁵⁵ Hoge Raad der Nederlanden (Strafrechtelijke Kamer), 30 juni 2009.

[151] Een keerpunt is te zien in het baanbrekende arrest van de Hoge Raad van 22 december 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3608).⁵⁶ Die zaak betrof de structurele leemte die in het Nederlandse recht was ontstaan na *Salduz v. Turkije*, namelijk dat verdachten weliswaar het recht hadden gekregen om voorafgaand aan het politieverhoor een advocaat te raadplegen, maar dat het nationale recht geen recht erkende op de aanwezigheid van een raadsman tijdens het verhoor zelf. De Hoge Raad oordeelde dat, in het licht van *Salduz* en de daaropvolgende jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, een gearresteerde verdachte het recht moet krijgen op aanwezigheid van een raadsman tijdens het politieverhoor. De rechtbank maakte duidelijk dat overleg vóór het verhoor op zichzelf onvoldoende was om de effectiviteit van het recht op verdediging te waarborgen, met name gezien de doorslaggevende bewijskracht dat vaak aan vroege verklaringen wordt toegekend. De uitspraak trad onmiddellijk in werking in de politiepraktijk vanaf 1 maart 2016 en legde direct de onverenigbaarheid bloot van de bestaande beperkingsarchitectuur, met name zoals vastgelegd in de voormalige artikelen 50 en 62 van het Wetboek van 1926, met moderne normen voor een eerlijk proces.

[152] Die gerechtelijke ontwikkeling culmineerde in de modernisering van de rechten van verdachten in 2017 (Stb. 2016, 476), die moet worden gezien als een reactie van de wetgever op bindende gerechtelijke druk, en niet als een discretionaire hervorming. Met ingang van 1 maart 2017 werd artikel 50 van het Nederlandse Wetboek van 1926 ingetrokken en werd de inhoud ervan herverdeeld binnen een gereorganiseerd kader, voornamelijk de artikelen 45 en 46 van het Wetboek. Het basisrecht op vrije communicatie met de raadsman is nu neergelegd in artikel 45, waarbij eventuele beperkingen zijn beperkt tot een afzonderlijk geformuleerd en strakker gereguleerd mechanisme in artikel 46. Deze artikelen luiden als volgt:

Artikel 45

De raadsman heeft vrije toegang tot de verdachte die rechtmatig van zijn vrijheid is beroofd, kan met hem onder vier ogen spreken en kan met hem brieven uitwisselen zonder dat de inhoud daarvan aan anderen wordt bekendgemaakt, een en ander onder het nodige toezicht, met inachtneming van het intern reglement en zonder dat het onderzoek daardoor wordt vertraagd.

---

⁵⁶ Hoge Raad der Nederlanden (Strafrechtelijke Kamer), 22 december 2015.

Artikel 46

1. Indien er op grond van bepaalde omstandigheden een ernstig vermoeden bestaat dat de vrije communicatie tussen de raadsman en de verdachte ertoe zal leiden dat de verdachte op de hoogte wordt gebracht van een omstandigheid waarvan hij in het belang van het onderzoek tijdelijk niet op de hoogte mag zijn, of dat deze communicatie zal worden misbruikt in pogingen om het zoeken naar de waarheid te belemmeren, kan de officier van justitie tijdens het vooronderzoek te allen tijde bevelen dat de raadsman geen toegang heeft tot de verdachte of niet met hem onder vier ogen mag spreken, en dat brieven of andere stukken die tussen de raadsman en de verdachte worden uitgewisseld, niet worden overgelegd.

2. In de beschikking worden de in het eerste lid bedoelde specifieke omstandigheden omschreven; zij mag de vrijheid van communicatie tussen de raadsman en de verdachte niet verder beperken en mag niet voor langer worden gegeven dan op grond van die omstandigheden noodzakelijk is, en blijft in ieder geval maximaal zes dagen van kracht. De beschikking wordt schriftelijk ter kennis gebracht van de raadsman en de verdachte.

3. De officier van justitie legt de beschikking onmiddellijk voor aan het kantongerecht waar hij of zij is aangesteld. De rechtbank beslist zo spoedig mogelijk na de raadsman te hebben gehoord, of ten minste na de raadsman schriftelijk te hebben opgeroepen. In haar beslissing kan de rechtbank de beschikking intrekken, wijzigen of aanvullen.

4. Alle beperkingen van de bewegingsvrijheid van de raadsman en de verdachte, opgelegd overeenkomstig het tweede en derde lid, vervallen zodra de dagvaarding om voor de rechtbank in eerste aanleg te verschijnen aan de verdachte is betekend.

[153] De hervorming werd expliciet geformuleerd als een modernisering van de rechten van verdachten in het licht van Europese procedurele normen, in overeenstemming met het standpunt van de EU dat de toegang tot een raadsman vanaf het eerste verhoor effectief moet zijn en dat elke afwijking uitzonderlijk, strikt beperkt en niet van dien aard mag zijn dat de eerlijkheid van de procedure als geheel wordt ondermijnd.

[154] Cruciaal is dat de hervorming een waarborg heeft ingevoerd die in het model uit 1926 volledig ontbrak. Wanneer de door een verdachte gekozen raadsman op grond van artikel 46 wordt uitgesloten, moet de Staat ervoor zorgen dat de verdachte onmiddellijk een onafhankelijke plaatsvervangende advocaat krijgt toegewezen. De wetgevende doelstelling was expliciet. Het was de bedoeling een juridisch vacuüm te voorkomen waarin de verdachte formeel weliswaar in onderzoek is, maar feitelijk zonder rechtsbijstand zit. Deze

hervorming pakte rechtstreeks het *door Salduz geuite* zorgpunt aan dat het recht op verdediging onherstelbaar kan worden geschaad wanneer vroege procedurele fasen zonder raadsman verlopen.

[155] De Hoge Raad is sindsdien doorgedaan met het verfijnen van de leerstellige grenzen van onderzoeksbeperkingen. In een arrest van 17 december 2019 (ECLI:NL:HR:2019:1985),⁵⁷ ging de Hoge Raad in op de vraag hoe rechtbanken moeten reageren wanneer verdedigingsrechten in de pre-trialfase, waaronder de toegang tot een raadsman, zonder dwingende rechtvaardiging zijn beperkt. De rechtbank baseerde zich uitdrukkelijk op de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak *Ibrahim v. het Verenigd Koninkrijk*,⁵⁸ en verwierp automatische uitsluitingsregels. In plaats daarvan eiste de rechtbank een beoordeling van de procedure als geheel om te bepalen of het proces eerlijk was. Tegelijkertijd heeft de uitspraak de drempel voor rechtvaardiging voor openbare aanklagers aanzienlijk verhoogd. Algemene verwijzingen naar ‘het belang van het onderzoek’ waren niet langer voldoende. Elke beperking op grond van artikel 62 of artikel 46 van het Nederlands Wetboek van Strafvordering moet concreet, specifiek en aantoonbaar dwingend zijn, waardoor de operationele reikwijdte van het beperkingsmechanisme verder wordt ingeperkt.

[156] Het Surinaamse systeem heeft daarentegen geen vergelijkbare herijking ondergaan. Artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering behoudt de overgenomen beperkingsstructuur. Wanneer dit wordt getoetst aan de precieze normen die in *Salduz* zijn geformuleerd, in het bijzonder de nadruk op toegang tot het eerste verhoor (paragraaf 55), het concept van onherstelbare schade (paragraaf 55), de ontoereikendheid van latere toegang (paragraaf 58) en de afwijzing van systematische weigering (paragraaf 56), krijgt het uitblijven van hervorming een duidelijke doctrinaire betekenis.

[157] Wanneer de redenering in *Salduz v. Turkije*, tegen de achtergrond van de ontwikkeling van de eerbiediging van de mensenrechten in de Caribische Gemeenschap, wordt toegepast op de Surinaamse beperking zoals gecodificeerd in artikel 40 van het Surinaams Wetboek van

---

⁵⁷ (Hoge Raad der Nederlanden (Strafrechtelijke Kamer), 17 december 2019).

⁵⁸ *ibid.* bij [3.3], onder verwijzing naar *Ibrahim v. VK* (App. nr. 50541/08) [2017] EHRM 50541/08.

Strafvordering, wordt de onverenigbaarheid met de minimumnormen voor mensenrechten die het Gemeenschapsrecht vereist, duidelijk. Zoals eerder opgemerkt, vereist het Gemeenschapsrecht, dat verankerd is in het RTC en geïnspireerd door het Handvest, dat de uitoefening van CSME-rechten gepaard gaat met kernwaarborgen van procedurele rechtvaardigheid, waaronder eerbiediging van de fundamentele burgerlijke en politieke rechten die traditioneel in democratische samenlevingen worden erkend. Een van die minimumnormen is het recht van een verdachte op toegang tot een raadsman van zijn of haar keuze; een recht dat is verankerd in de grondwetten van alle CARICOM-staten, waaronder die van Suriname. Dat recht fungeert als een basisbeperking op het optreden van de Staat wanneer onderdanen van de Gemeenschap worden onderworpen aan dwangmaatregelen op het grondgebied van een lidstaat.

[158] De redenering *in de zaak Salduz* is bijzonder leerzaam omdat zij de toegang tot een raadsman niet beschouwt als een formeel recht dat zonder gevolgen kan worden uitgesteld. Integendeel, zij identificeert vroegtijdige en effectieve toegang (vanaf het eerste verhoor) als een structurele waarborg zonder welke de eerlijkheid van de procedure vermoedelijk in het gedrang komt. De bezorgdheid van de Grote Kamer beperkte zich niet tot de uiteindelijke beschikbaarheid van een raadsman tijdens het proces, maar richtte zich nadrukkelijk op de beginfase van de strafprocedure, waarin verdachten het meest kwetsbaar zijn en procedurele nadelen onherstelbaar kunnen worden. In termen van het Gemeenschapsrecht sluit die logica naadloos aan bij de op het Handvest gebaseerde minimumnorm: een recht dat pas bestaat nadat beslissende onderzoeksstappen hebben plaatsgevonden, kan niet als effectieve bescherming worden beschouwd.

[159] Toegepast op artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering is de moeilijkheid niet louter theoretisch. Het beperkingsmechanisme maakt het mogelijk de toegang tot een raadsman op te schorten op precies die momenten in het onderzoek die *Salduz* als cruciaal voor de rechten beschouwt. Zoals reeds gesteld, is het praktische gevolg van de beperking dat de verdachte zonder rechtsbijstand kan worden ondervraagd, mogelijk zonder raadsman de beperkingsmaatregel zelf moet aanvechten en mogelijk de rechtmatigheid van de detentie moet betwisten zonder rechtsbijstand. Al deze momenten raken aan fundamentele

rechten die door het Gemeenschapsrecht worden beschermd (krachtens de verankering in de grondwetten van de lidstaten) en vinden plaats in een fase waarin latere toegang tot een raadsman het reeds geleden nadeel niet op betrouwbare wijze kan herstellen.

[160] De reactie van de EU op *Salduz* is ook in een ander opzicht leerzaam. Het Europees recht verwierp de systematische ontzegging van toegang tot een raadsman en stond erop dat elke beperking gerechtvaardigd moest zijn door dwingende, zaakspecifieke redenen en vergezeld moest gaan van waarborgen die genoegzaam waren om de materiële inhoud van de verdediging te behouden. Die benadering komt zowel tot uiting in de afwijzing door het Hof van systematische ontzegging in *Salduz* als in de daaropvolgende herstructurering van nationale stelsels, zoals de Nederlandse intrekking van artikel 50 uit [het Wetboek van] 1926. Daarentegen behoudt artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering structureel ontwerp dat is overgenomen van het Nederlandse model uit 1926, waarbij het ontzeggen van toegang tot een raadsman wordt beschouwd als een routinematig onderzoeksinstrument, dat slechts onderworpen is aan interne waarborgen en tijdslimieten. In termen van het Gemeenschapsrecht dreigt die structuur een mate van inbreuk op de rechten van de verdediging te normaliseren die onder de minimumnorm ligt die vereist is wanneer op het Verdrag gebaseerde vrijheden in het geding zijn.

[161] Die onverenigbaarheid wordt in de CARICOM-context nog versterkt door de aard van de rechten die op het spel staan. Gemeenschapsonderdanen die CSME-rechten uitoefenen, hebben recht op een behandeling die in overeenstemming is met de fundamentele waarden van het integratieregime, waaronder eerbiediging van de menselijke waardigheid, gelijkheid voor de wet en toegang tot de rechter. Wanneer een onderdaan van de Gemeenschap in een andere lidstaat het voorwerp is van een strafrechtelijk onderzoek of in hechtenis wordt genomen, kan niet aan de door het Gemeenschapsrecht vereiste minimumnorm worden voldaan door een kader dat de feitelijke uitsluiting van rechtsbijstand tijdens beslissende fasen van de procedure toestaat. Het toestaan van een dergelijke uitsluiting zou betekenen dat het genot van de verdragsrechten afhankelijk wordt gesteld van procedurele regelingen die het Hof in andere contexten reeds als onverenigbaar met de rechtsstaat heeft erkend.

[162] De *Salduz*-redenering en de ontwikkeling van de mensenrechten in de Caribische Gemeenschap vervullen respectievelijk in de rechtsorde van de EU en de CARICOM vergelijkbare functies. Zij bieden het analytische kader waardoor de breed geformuleerde verplichtingen uit het Verdrag en het Handvest concrete inhoud krijgen. Net zoals de EU vroegtijdige toegang tot een raadsman beschouwde als een onmisbaar onderdeel van effectief vrij verkeer en wederzijds vertrouwen, vereist het Gemeenschapsrecht dat lidstaten zich onthouden van procedurele praktijken die de inhoud van de verdragsrechten in de praktijk ondermijnen. Voor zover het de ontzegging van toegang tot een raadsman in de onderzoeksfase toestaat zonder compenserende waarborgen die voldoende zijn om de effectiviteit van de verdediging te waarborgen, belemmert Artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering op onwettige wijze het vrije verkeer en is het onverenigbaar met die minimale mensenrechtennorm. In dergelijke omstandigheden, waarin de minimumnorm voor de mensenrechten die vereist is voor de effectieve uitoefening van op het Verdrag gebaseerde rechten niet in acht is genomen, is het niet nodig om discriminerende behandeling op grond van nationaliteit vast te stellen, alleen om een schending van de RTC-rechten vast te stellen.

Vraagstuk 3: Rechtvaardiging van het beperkingsmechanisme op grond van artikel 226 van het RTC

[163] De raadsman van de verwerende Staat trachtte het gebruik van het beperkingsmechanisme te rechtvaardigen op basis van artikel 226, lid 1, onder a), van het RTC. Dat artikel bepaalt dat:

Niets in dit hoofdstuk mag worden uitgelegd als een belemmering voor de vaststelling of handhaving door een lidstaat van maatregelen:

- (a) ter bescherming van de openbare zeden of ter handhaving van de openbare orde en veiligheid;

...

maar alleen indien deze maatregelen geen willekeurige of ongerechtvaardigde discriminatie tussen lidstaten inhouden waar gelijke omstandigheden heersen, of een verkapte beperking van het handelsverkeer binnen de Gemeenschap.

- [164] Suriname stelde dat artikel 226 de bevoegdheid van de lidstaten handhaaft om hun nationale strafrecht en onderzoeksprocedures toe te passen op onderdanen van de Gemeenschap die zich op hun grondgebied bevinden, en dat de beperking van de toegang tot een raadsman op grond van artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering een rechtmatige uitoefening vormde van die voorbehouden politieke bevoegdheid in het belang van de openbare orde en de rechtsbedeling.
- [165] In *de zaak Gilbert*⁵⁹ heeft dit Hof bevestigd dat “het vrije verkeer krachtens het RTC, onderdanen van de CARICOM geen immuniteit verleent tegen het optreden van wetshandhavingsinstanties in de ontvangende staat”. Dat beginsel is algemeen aanvaard en wordt hier opnieuw bevestigd. Het RTC was nooit bedoeld om een zone van straffeloosheid voor onderdanen van de Gemeenschap te creëren, noch om lidstaten te beletten hun strafrecht te handhaven, de openbare orde te handhaven of de openbare veiligheid te waarborgen. Artikel 226 weerspiegelt een weloverwogen evenwicht binnen de structuur van het Verdrag, waarbij de regelgevende en handhavingsautonomie behouden blijft, terwijl misbruik van die autonomie op een wijze die de verplichtingen van de Gemeenschap ondermijnt, wordt verboden.
- [166] De onderhavige zaak onderscheidt zich echter wezenlijk van *de zaak Gilbert*. In *de zaak Gilbert* hield het Hof zich bezig met de toepassing op een onderdaan van de Gemeenschap van nationaal recht dat in overeenstemming was met het RTC, en werd niet vastgesteld dat de wet die de betwiste handhavingsmaatregel toestond, zelf onverenigbaar was met het RTC. Het daar geformuleerde beginsel (dat CARICOM-onderdanen onderworpen blijven aan rechtmatige handhavingsmaatregelen) berust op de veronderstelling dat het onderliggende nationale rechtskader in overeenstemming is met het Gemeenschapsrecht. Het strekt zich niet uit tot omstandigheden waarin de nationale wetgeving of procedure waarop de Staat zich baseert, niet voldoet aan de minimumnormen voor mensenrechten die het Verdrag vereist.

---

⁵⁹ *Gilbert* (n 3) in [23].

[167] Wanneer, zoals in dit geval, de wet die de handhavingsmaatregel (beperking) toestaat zelf in strijd is met het Verdrag door de minimumnorm voor mensenrechten te schenden, speelt artikel 226 een sterk verminderde rol. Artikel 226 rechtvaardigt maatregelen die ogenschijnlijk in strijd zijn met de bepalingen van het RTC, maar die, in de zin van artikel 226, lid 1, onder a), “de openbare zeden beschermen of de openbare orde en veiligheid handhaven”. Het is niet ondenkbaar dat er sprake kan zijn van enkele kleine inbreuken op mensenrechtennormen die toch kunnen worden gerechtvaardigd op basis van een dwingende noodzaak om belangen van morele, veiligheids- of openbare orde-aard te beschermen. Maar zelfs hier geldt de doctrine van evenredigheid en van het toepassen van de minst ingrijpende beperking. De ervaring van Nederland in de context van de Europese Unie toont aan dat minder draconische maatregelen zijn gebruikt om een evenwichtiger balans te vinden tussen de behoefte van de verdachte aan juridisch advies en bijstand (bijvoorbeeld een door de rechtbank toegewezen advocaat) en de behoefte van de Staat om zich te beschermen tegen het risico dat een door de verdachte gekozen advocaat het instrument zou kunnen zijn van ongepaste inmenging in het onderzoek en de getuigen. Het mag slechts in uiterst zeldzame omstandigheden zijn dat een lidstaat zich op artikel 226 mag beroepen om gedrag te rechtvaardigen dat de materiële inhoud van op het Verdrag gebaseerde rechten ondermijnt door te verwijzen naar nationale procedures die niet voldoen aan de minimumnormen voor mensenrechten die het Gemeenschapsrecht vereist.

[168] In dit algemene opzicht vertoont de onderhavige zaak meer gelijkenis met *de zaak Myrie*⁶⁰ dan met *de zaak Gilbert*. In *de zaak Myrie* erkende het Hof dat Barbados de soevereine bevoegdheid behield om zijn grenzen te controleren en immigratie- en wetshandhavingsambtenaren in te zetten ter verwezenlijking van dat doel. Niettemin oordeelde het Hof dat de wijze waarop die bevoegdheden werden uitgeoefend, in het bijzonder de detentie en de slechte behandeling van mevrouw Myrie, in strijd was met haar rechten krachtens het RTC. Het cruciale aspect van de zaak van de eiseres in *Myrie* was niet het ontkennen van het bestaan van handhavingsbevoegdheid, maar het beoordelen of de uitoefening van die bevoegdheid werd beperkt door en in overeenstemming was met de verplichtingen van het Gemeenschapsrecht. Die uitoefening bleek volledig in strijd te zijn

---

⁶⁰ *Myrie* n (1).

met die verplichtingen. Daarentegen werd vastgesteld dat de verzoekers in *Gilbert* niet alleen op een wijze waren behandeld die verenigbaar was met de wijze waarop anderen, waaronder Barbadianen, werden behandeld, maar ook in overeenstemming was met algemeen aanvaarde procedures voor politieonderzoek en verhoor van verdachten van criminele activiteiten.

[169] Als we diezelfde analytische structuur hier toepassen, gaat het er niet om of de verwerende Staat het recht had om strafbaar gedrag te onderzoeken of zijn rechtshandhavingmechanismen toe te passen in een situatie waarbij een onderdaan van de Gemeenschap betrokken was. Dat had de Staat onmiskenbaar. De vraag is of Suriname het recht had dit te doen door gebruik te maken van een procedureel mechanisme, *beperking* op grond van artikel 40 van het Surinaams Wetboek van Strafvordering, dat het ontzeggen van toegang tot rechtsbijstand in cruciale fasen van het strafproces toestaat op een wijze die in strijd is met de minimumnormen voor mensenrechten die het Gemeenschapsrecht vereist. Dat was duidelijk niet het geval. En gezien dit ontkennende antwoord werd het hoogst onwaarschijnlijk dat artikel 226 vervolgens had kunnen worden ingeroepen om het gebrek te verhelpen.

[170] Dientengevolge, hoewel het in *Gilbert* geformuleerde algemene beginsel moet worden bevestigd, lost het dit onderhavige geschil niet op. Deze zaak valt onder de Myrie-bevoegdheidslijn, waarin het Hof niet het bestaan van handhavingsbevoegdheid toetst, maar de verenigbaarheid van het rechtskader dat de uitoefening ervan regelt met het RTC. Zodra is vastgesteld dat de aangevoerde nationale wetgeving, gedragingen toestaat die inbreuk maken op de minimale procedurele waarborgen of de mensenrechten die aan onderdanen van de Gemeenschap toekomen, kan de handhavingsmaatregel niet worden gerechtvaardigd op grond van artikel 226 en is de aansprakelijkheid van de lidstaat op grond van het Gemeenschapsrecht in het geding.

Vraagstuk 4: Aan de eiser toe te kennen rechtsmiddelen

[171] Om de hierboven uiteengezette redenen concludeert het Hof dat de toepassing van het beperkingsmechanisme in de omstandigheden van deze zaak onverenigbaar was met de

daadwerkelijke uitoefening van het recht van de eiser op vrij verkeer krachtens het RTC. Door de ontzegging van toegang tot rechtsbijstand in cruciale fasen van het strafproces toe te staan, voldeed het nationale rechtskader waarop de verwerende Staat zich baseerde niet aan de minimale procedurele normen die het Gemeenschapsrecht vereist en belemmerde het de uitoefening van de op het Verdrag gebaseerde rechten. Het Hof verklaart derhalve dat de toepassing van de *beperking* in deze zaak onverenigbaar was met het recht van de eiser op vrij verkeer krachtens het RTC.

[172] Het Hof doet echter geen uitspraak over een vermeende schending van de vrijheid van dienstverrichting. Op basis van het aan het Hof voorgelegde bewijsmateriaal is het Hof er niet van overtuigd dat de eiser op het relevante tijdstip actief bezig was met het verrichten van diensten in de zin van het RTC, of dat het betwiste gedrag de verrichting van dergelijke diensten belemmerde. Uit het dossier blijken geen gelijktijdige contractuele afspraken of concrete dienstverleningsovereenkomsten, en de bredere reisbeperkingen die tijdens de relevante periode van kracht waren, ondermijnen de feitelijke grondslag van die vordering nog verder. Onder die omstandigheden is niet voldaan aan de bewijsdrempel die nodig is om een vaststelling van schending van de vrijheid van dienstverrichting te ondersteunen.

[173] Met betrekking tot de vordering tot schadevergoeding herhaalt het Hof dat, wil een dergelijke vordering slagen, de eiser moet aantonen dat de geschonden bepaling bedoeld was om hem te bevoordelen, dat de schending die aanleiding geeft tot de vordering ernstig is, dat het verlies of de schade aanzienlijk is en dat er een causaal verband bestaat tussen de schending door de Staat en het gevorderde verlies of de gevorderde schade.⁶¹ Voorts herinnert het Hof eraan dat op grond van het RTC zowel vergoeding voor materiële schade als voor immateriële schade kan worden toegekend.⁶²

[174] Het Hof is het met de gedaagde eens dat de eiser de schade die hij beweert te hebben geleden, niet voldoende heeft aangevoerd of bewezen. Zoals reeds aangegeven, is er geen

---

⁶¹ *ibid.* bij [93]; *Hummingbird Rice Mills v. The Caribbean Community* [2012] CCJ 1 (OJ), (2012) 79 WIR 448 bij [55]–[59]; *TCL v Guyana (No 2)* (n 19) bij [27].

⁶² *Myrie* (n 1) op [95] en voetnoot 23, waar het Hof opmerkte dat vergoeding voor beide soorten verlies of schade bekend is in de common law-rechtsgebieden van de Gemeenschap, evenals in het civielrechtelijke rechtsgebied van Suriname, waar dergelijk verlies of dergelijke schade wordt gecategoriseerd als “materiële schade” en “immateriële schade”.

adequate verantwoording gegeven voor de beweerd gederfde kans om diensten te verlenen. Hoewel de eiser, bewijs heeft geleverd van medische kosten die zijn gemaakt in Suriname nadat hij uit detentie was vrijgelaten en in Engeland nadat hij Suriname had verlaten, is het Hof er niet van overtuigd dat de eiser een causaal verband (in tegenstelling tot een correlatie) heeft aangetoond tussen de ontzegging van zijn toegang tot een raadsman en het maken van die kosten. Niettemin lijdt het geen twijfel dat de eiser ernstig emotioneel en lichamelijk leed heeft ondervonden en dat zijn gezondheid aanzienlijk is verslechterd als gevolg van zijn detentie. Hoewel deze reacties soms ook bij rechtmatige detentie kunnen optreden en dat ook doen, werden ze in dit geval ongetwijfeld verergerd doordat de eiser *incommunicado* werd vastgehouden zonder toegang tot zijn familie en zijn advocaat op cruciale momenten waarop zijn stressniveau, zoals te verwachten was, zeer hoog was. Dr. Jonathan Clague, wiens getuigenis tijdens de zitting niet werd betwist, bracht een vernietigend rapport uit waarin een verband werd gelegd tussen de detentie en de slechte gezondheid van de eiser. Hij meldde dat de eiser tijdens zijn detentie een hartaanval, een beroerte en een aanzienlijke verslechtering van zijn coronaire hartziekte ofwel kransslagaderziekte had opgelopen. Naar de mening van de arts zouden de gemelde detentie-omstandigheden zeker hebben bijgedragen aan de verslechtering van de cardiovasculaire en algemene gezondheid van de eiser. Een dergelijke verslechtering van de gezondheid, die ten minste gedeeltelijk werd veroorzaakt door omstandigheden die in strijd waren met zijn grondrechten op grond van het RTC, moet tot enige financiële vergoeding leiden. Het Hof zal niet trachten tot een wetenschappelijk onderbouwd bedrag te komen, maar zal, alles in aanmerking genomen, een bedrag van 30.000 USD toekennen als immateriële schadevergoeding.

[175] Het Hof acht het niet nodig zich uit te spreken over de beschuldigingen dat de gedaagde de artikelen 7 of 9 van het Verdrag heeft geschonden. Het volstaat dat de gedaagde in het kader van de onderhavige zaak schuldig is bevonden aan schending van de bepalingen van het RTC die het vrije verkeer waarborgen. Het is niet nodig verder te onderzoeken of er ook sprake is geweest van een schending van het verbod op discriminatie uitsluitend op grond van nationaliteit (artikel 7), waarover het Hof slechts over beperkte bewijzen beschikt; of van de algemene verbintenis om de uit het Verdrag voortvloeiende

verplichtingen na te komen en de verwezenlijking van de doelstellingen van de Gemeenschap te bevorderen (artikel 9). De artikelen 7 en 9 zijn geen op zichzelf staande verplichtingen, en de vaststelling dat er sprake was van een schending van het specifieke materiële recht in kwestie is voor dit doel voldoende, met name aangezien de volledige reikwijdte van de artikelen 7 en 9 niet voor ons is onderzocht.

- [176] Wat de overige gevraagde voorzieningen betreft, werpt het Hof een exceptie op. Het Hof zal niet lichtvaardig oordelen over beweringen dat nationale vervolging is ingesteld met het oog op politieke vervolging. Bovendien moet nogmaals worden benadrukt dat de opsporing, het onderzoek, de vervolging en de bestraffing van criminele activiteiten essentiële kenmerken zijn van de soevereiniteit en verantwoordelijkheid van de Staat. Niets in het RTC was bedoeld om inbreuk te maken op of afbreuk te doen aan de legitieme uitoefening van die bevoegdheid door de lidstaten. In dit verband bevestigt het Hof nogmaals zijn vaste jurisprudentie dat het genot van op het Verdrag gebaseerde rechten door onderdanen van de Gemeenschap geen immuniteit verleent tegen de toepassing van het strafrecht of tegen het rechtmatige optreden van wetshandhavinginstanties in de ontvangende Staat.
- [177] Dat gezegd zijnde, acht het Hof het passend de volgende opmerking te maken. Hoewel de gevolgen van een schending van de rechten uit hoofde van het RTC inzake de rechten van de verdachte voor de werking van het nationale strafrechtstelsel in eerste instantie een zaak zijn van de soevereine beslissing van de betrokken lidstaat, is die discretionaire bevoegdheid niet onbeperkt. Bij de uitoefening daarvan moeten de nationale autoriteiten naar behoren rekening houden met het Gemeenschapsrecht en met het fundamentele beginsel dat een Staat geen voordeel mag halen uit zijn eigen schending van gemeenschapsverplichtingen. Ingeval er sprake is geweest van gedrag dat in strijd is met de bepalingen van het RTC, moet de Staat ervoor zorgen dat de daaropvolgende uitoefening van zijn strafrechtelijke bevoegdheid de gevolgen van die schending niet bestendigt of verergert.
- [178] Bijgevolg zou het in een zaak als de onderhavige niet passend zijn dat de Staat strafrechtelijke vervolging instelt tegen de eiser op basis van enige bekentenis,

schulderkenning of bewijs dat is verkregen tijdens de periode van zijn onrechtmatige detentie als gevolg van de met het Verdrag onverenigbare toepassing van de *beperving*. Toestaan dat op dergelijk materiaal wordt vertrouwd, zou het risico met zich meebrengen dat de Staat voordeel haalt uit gedragingen die onverenigbaar zijn bevonden met het Gemeenschapsrecht. Dit belet de Staat echter niet om een strafrechtelijke procedure in te stellen wanneer zij beschikt over bewijs van strafbaar gedrag dat volledig onafhankelijk is van, en niet is beïnvloed door, een dergelijke onrechtmatige detentie of het ontnemen van procedurele waarborgen. In dat geval zou de Staat het recht behouden om een strafrechtelijke procedure in te stellen, met inachtneming van zijn nationale wetgeving en constitutionele regelingen, en op voorwaarde dat deze niet anderszins in strijd zijn met het RTC.

Beschikking

[179] Het Hof gelast en verklaart het navolgende:

- a. Het Hof verklaart dat de toepassing van het beperkingsmechanisme op de eiser in de omstandigheden van deze zaak in strijd was met, en een schending vormde van, zijn recht op vrij verkeer krachtens het Herziene Verdrag van Chaguaramas.
- b. Het Hof kent de eiser een bedrag van 30.000 USD toe als immateriële schadevergoeding, ter compensatie van de duidelijke en aanzienlijke schade die de eiser heeft geleden als gevolg van de ernstige schending van een belangrijk recht van het RTC.
- c. Het Hof verklaart dat het in een strafrechtelijke procedure tegen de eiser beroepen op of gebruikmaken van enige schulderkenning of bekentenis die van de eiser is verkregen tijdens de periode van zijn onrechtmatige detentie als gevolg van de met het Verdrag onverenigbare toepassing van de *beperving*, een schending van het Gemeenschapsrecht zou vormen. Deze verklaring belet de verwerende Staat niet om de strafprocedure tegen eiser voort te zetten of in te stellen op basis van bewijsmateriaal, indien aanwezig, dat onafhankelijk van en niet beïnvloed door de onrechtmatige detentie of het ontbreken van procedurele waarborgen is verkregen.

- d. De kosten worden toegewezen aan de eiser.
- e. Alle overige verzoeken en vorderingen worden afgewezen.

/s/ W Anderson

De heer de rechter Anderson, President

/s/ M Rajnauth-Lee

Mevrouw de rechter Rajnauth-Lee

/s/ D Barrow

De heer de rechter Barrow

/s/ P Jamadar

De heer de rechter Jamadar

/s/ C Ononaiwu

Mevrouw de rechter Ononaiwu